

ეკატერინე გამახარია

ქანეთა მოწინააღმდეგე
ქანეთა მოწინააღმდეგე:
პრობლემები,
წარმატებები,
პროსპექტივები

EKATERINE GAMAKHARIA

**WOMEN'S PARTICIPATION
IN GENEVA TALKS:
PROBLEMS,
ACHIEVEMENTS,
PROSPECTS**

ეკატერინე გამახარია

**ქალთა მონაწილეობა ქენევის
მოდერნიზაციაში:
პრობლემები,
წარმატებები,
პერსპექტივები**

დაიბეჭდა

შვეიცარიის საგარეო საქმეთა

ფედერალური დეპარტამენტის მხარდაჭერით

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრებები, შესაძლოა,
არ ემთხვეოდეს დონორი ორგანიზაციის მოსაზრებებს

ქუთაისი 2015

ავტორის შესახებ

ეკატერინე გამახარიას საქმიანობის ძირითადი სფეროა ადამიანის უფლებები, მათ შორის - იძულებით გადაადგილებულ პირთა (იგპ) უფლებები. ეკატერინე გამახარია არის მრავალი ეროვნული და საერთაშორისო კონფერენციისა და ტრენინგ-სემინარის მონაწილე ქალთა უფლებების, კონფლიქტის მოგვარებისა და მშვიდობის მშენებლობის საკითხებზე.

შრომითი საქმიანობა დაიწყო კულტურულ-ჰუმანიტარულ ფონდ „სოხუმში“. 2000-2006 წლებში იყო ქალთა უფლებების დაცვის სექტორის დირექტორი. ფონდ „სოხუმთან“ დღემდე თანამშრომლობს, როგორც კონსულტანტი. 2006 წელს მიიღო ჯონ სმიტის სტიპენდია დიდ ბრიტანეთში დემოკრატიული ინსტიტუტების კვლევისა და შესწავლისათვის, შემდეგ კი - ედმუნდ მასკის სტიპენდია ამერიკის უნივერსიტეტში ადამიანის საერთაშორისო უფლებების შესასწავლად.

2006-2007 წლებში სწავლობდა ინდიანას უნივერსიტეტში (აშშ), სადაც მიიღო ადამიანის საერთაშორისო უფლებების მაგისტრის ხარისხი. 2007-2008 წლებში მუშაობდა დევნილთა საკითხებში გაეროს უმაღლესი კომისრის სამმართველოს ნაციონალურ კონსულტანტად იგპ-თა საკითხებში. 2012-დან 2014 წლამდე - პროგრამების მენეჯერად ბრიტანულ საერთაშორისო საქველმოქმედო ორგანიზაციაში „ევრიჩაილდ საქართველო“, რომელმაც 2015 წლიდან დაასრულა თავისი მისია საქართველოში.

2015 წლიდან არასამთავრობო ორგანიზაციების დამოუკიდებელი კონსულტანტი და მწვრთნელია.

ეკატერინე გამახარია არის ავტორი ანალიტიკური მოხსენებების, წიგნებისა და დამხმარე სახელმძღვანელოებისა: „ქალი და მისი როლი მშვიდობის მშენებლობის საქმეში“, „ქალები მოლაპარაკების მაგიდასთან“, „გზა მშვიდობისაკენ“, „ქალთა ლიდერობის ფენომენი“, „გენდერი და პოლიტიკური პარტიები“, „ადგილობრივი ხელისუფლება და გენდერი“, „ქალები მშვიდობის ძიებაში“, „ქალთა ადამიანური უსაფრთხოების ხარისხის შეფასება დასავლეთ საქართველოში“.

შინაარსი

შესავალი	5
კვლევის მიზნები, ამოცანები და მეთოდოლოგია	10
კვლევის შედეგები	12
1. ჟენევის დისკუსიების მიმდინარეობის შესახებ საზოგადოების ინფორმირების დონე	12
2. ჟენევის დისკუსიების მნიშვნელობა საზოგადოებისათვის	15
3. მოლაპარაკებებზე ყურადსაღები და გადასაწყვეტი პრობლემები	18
4. მოლაპარაკებების პროცესში ქალთა მონაწილეობის როლი და მნიშვნელობა	24
5. გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის ეფექტურობა ქალთა როლის გაზრდისათვის კონფლიქტების მოგვარების საქმეში	27
6. სამშვიდობო პროცესებში ქალთა მონაწილეობის გაზრდის ხელშემწყობი მექანიზმები	30
დასკვნები	33
რეკომენდაციები	38

შესავალი

გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325 „ქალების, მშვიდობისა და უსაფრთხოების შესახებ“, რომელმაც აღიარა გენდერული თანასწორობის მნიშვნელობა და ქალის უდიდესი როლი საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების გამყარებაში, გარდამტეხ მოვლენად იქცა ისტორიაში. მიუხედავად იმისა, რომ რეზოლუცია მოუწოდებს ქალების თანაბარუფლებიანი და ყოველმხრივი მონაწილეობის უზრუნველყოფისკენ კონფლიქტების პრევენციასა და მოგვარებაში, მშვიდობისმყოფელობასა და სამშვიდობო მოლაპარაკებებში, მისი მიღებიდან 15 წლის შემდეგაც ქალთა მონაწილეობა ხელისუფლების მაღალ ეშელონებში და სამშვიდობო მოლაპარაკებებში კვლავ ნაკლებად საგრძნობი და უმნიშვნელოა.

გაერო - ქალების (*UN Women*) 2012 წლის ანალიზის მონაცემების მიხედვით, 31 ოფიციალური სამშვიდობო მოლაპარაკებიდან, რომლებიც გაიმართა 1992-2011 წლებში, მხოლოდ 2,4% ქალი მონაწილეობდა პროცესში, როგორც ძირითადი მედიატორი, 3,7% ჩართული იყო დამკვირვებლის სტატუსით, 9% უშუალოდ მონაწილეობდა მოლაპარაკებებში, როგორც დელეგატი და მხოლოდ 4% წარმოადგენდა სამშვიდობო შეთანხმების ხელმომწერს.¹ ოლსტერის ინსტიტუტის 2010 წლის კვლევის თანახმად, შესწავლილი 585 სამშვიდობო შეთანხმებიდან, რომელთაც ხელი მოეწერა 1990-2010 წლებში, მხოლოდ 16% (92 შეთანხმება) შეიცავს ქალთა შესახებ რაიმე მითითებას, ხოლო ამ ამონარიდების თვისებრივი მახასიათებლები საკმაოდ უმნიშვნელოა.²

¹ UN Women, “Women’s participation in Peace Negotiations: Connections between presence and influence”, 2012, New York, page, 3, available at: <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2012/10/wpssourcebook-03a-womenpeace negotiations-en.pdf>

² კრისტინ ბელი და ქეთრინ ოროურკი, „სამშვიდობო შეთანხმებები თუ ქალადის ფურცლები? გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის გავლენა სამშვიდობო პროცესებსა და შეთანხმებებზე“, *International and Comparative Law Quarterly* 59, გვ. 941-980

ზემოთ მოხმობილი მაგალითები კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ქალთა როლი მშვიდობისა და უსაფრთხოების მიღწევაში კვლავ დაუფასებელია, არ ხდება მათი აზრის ჯეროვნად მოსმენა და გათვალისწინება.

საქართველოში სამშვიდობო პროცესებში ქალთა მონაწილეობის მნიშვნელოვანი ზრდა მეტწილად უკავშირდება იმ ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების აქტიურ და დაუღალავ შრომას, რომლებსაც ლიდერული პოზიციები უჭირავთ სახალხო დიპლომატიისა და პოსტკონფლიქტური მშვიდობის მშენებლობის სფეროში.

სწორედ ისინი ამყარებენ პირდაპირ კავშირებს კონფლიქტის სხვადასხვა მხარეს მყოფ ქალებს შორის, ესმით და ითავისებენ ერთმანეთის სიღრმისეულ განცდებსა და საფრთხეებს, აშენებენ ნდობას, ავითარებენ მშვიდობიანი ურთიერთობისთვის საჭირო უნარ-ჩვევებს და ასე გაჰყავთ გზა ხანგრძლივი, სტაბილური და მშვიდობიანი მომავლისკენ. თუმცა, საზოგადოებრივ დონეზე ქალების აშკარა ლიდერობის მიუხედავად, ისინი მაინც შეუმჩნეველნი არიან და მათი ხმები არ ისმის ოფიციალურ მოლაპარაკებებზე.

საქართველოში სამშვიდობო მოლაპარაკებების მთავარ ოფიციალურ პლატფორმას წარმოადგენს ჟენევის მოლაპარაკებები, რომელიც თავდაპირველად მონეველი იყო 2002 წელს. მისი ფორმატი შეიცვალა 2008 წლის აგვისტოში, საქართველოსა და რუსეთის ხანმოკლე ომის შემდეგ. 2008 წლის 15 ოქტომბრიდან ჟენევის მოლაპარაკებები მოქმედებს 12 აგვისტოთი დათარიღებული ცეცხლის შეწყვეტის შესახებ შეთანხმების შესაბამისად და მიმდინარეობს ევროკავშირის, ეუთოს და გაეროს ეგიდით. მასში მონაწილეობას იღებენ თბილისის, მოსკოვის, ვაშინგტონის, სოხუმისა და ცხინვალის წარმომადგენლები.

ჟენევის მოლაპარაკებების მონაწილე ყოველ მხარეს აქვს გარკვეული კვოტა, რომელიც არეგულირებს მონაწილეთა რაოდენობას. ოფიციალურ მოლაპარაკებებზე საქართველოს წარმომადგენს 10 მონაწილე, რომელთა შემადგენლობას ამტკიცებს ქვეყნის პრემიერ-მინისტრი. ჟენევის მოლაპარაკებების მუშაობა განაწილებულია ორ ჯგუფში: 1. უსაფრთხოე-

ბისა და სტაბილურობის ჯგუფი და 2. იგპ/ დევნილთა საკითხებზე მომუშავე ჯგუფი, რომელშიც მხარეების წარმომადგენლები ინდივიდუალურად იღებენ მონაწილეობას.

საქართველოს დელეგაცია, რაოდენობრივი თანაფარდობით, ქალთა ყველაზე დიდი წარმომადგენლობით აღინიშნა 2012 წელს, როდესაც პრემიერ-მინისტრის 2011 წლის 13 დეკემბრის ბრძანებით, არსებულ სამ დელეგატ ქალბატონს დაემატა მეოთხე და ამით მოხდა ქალთა 40%-იანი მონაწილეობის უზრუნველყოფა დელეგატთა საერთო რაოდენობიდან.

მოლაპარაკებებში ქალთა წარმომადგენლობის ზრდაზე უდიდესი გავლენა მოახდინა საქართველოს პარლამენტის მიერ 2011 წელს დამტკიცებულმა 2012-2015 წლების ეროვნულმა სამოქმედო გეგმამ გაეროს უშიშროების საბჭოს (1820, 1888, 1889 და 1960) რეზოლუცია 1325-ის შესრულების კუთხით. ამ დოკუმენტის მნიშვნელოვანი ამოცანაა ქალთა მონაწილეობის უზრუნველყოფა სამშვიდობო მოლაპარაკებებში, მშვიდობის მშენებლობასა და შენარჩუნებაში.

2012 წელი აღინიშნა არა მხოლოდ სამშვიდობო მოლაპარაკებებში ქალთა აშკარა ზრდით, არამედ სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენელ და მოლაპარაკების პროცესის მონაწილე ქალებს შორის თანამშრომლობის მიმართულებით განხორციელებული პოზიტიური ინიციატივებით.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენელი ქალების ჯგუფმა შეიმუშავა და მოლაპარაკებების დღის წესრიგში შესატანად წარმოადგინა რეკომენდაციები იმ საკითხების გარშემო, რომლებიც განსაკუთრებით აშფოთებთ და აღელვებთ კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულ ქალებს.

პოლიტიკური კონიუნქტურით განსაზღვრული ობიექტური და სუბიექტური მიზეზების გამო, ამ ინიციატივამ, სამწუხაროდ, ვერ გამოიღო საგრძნობი შედეგები და ქალების მიერ ინიცირებული და შეთავაზებული მრავალი საკითხი არც განხილულა და არც ასახულა სამშვიდობო შეთანხმებებში.

2015 წლის მარტიდან დღემდე ჟენევის მოლაპარაკებებში ქართული მხრიდან მონაწილეობს მხოლოდ სამი დელეგატი ქალი, ხოლო აფხაზური და ოსური მხარეებიდან ქალ-

თა ხმას არავინ წარმოადგენს. თუმცა, ამის მიუხედავად, 2012 წლის გამოცდილება არის არა მხოლოდ მესამე სექტორისა და სახელმწიფო სტრუქტურების წარმომადგენელთა შორის თანამშრომლობის უდავოდ პოზიტიური მაგალითი, არამედ შემდგომი მოქმედებების ვექტორი კონფლიქტით დაზარალებულ პირთა პრობლემების შესახებ სახელმწიფო ჩინოვნიკების ინფორმირების ამაღლების მიმართულებით და საზოგადოების წინაშე სამშვიდობო პროცესში ჩართული დელეგატების ანგარიშგების გასაძლიერებლად.

დღეს, ჟენევის მოლაპარაკებების დაწყებიდან 7 წლის და დისკუსიების 33 რაუნდის შემდეგ, ძნელია საუბარი რომელიმე სამუშაო ჯგუფის დადებით და ხელშესახებ შედეგებზე. ჟენევის დისკუსიების ძირითად მიღწევას წარმოადგენს 2009 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება ინციდენტების პრევენციისა და მათზე რეაგირების მექანიზმების შექმნის თაობაზე, რაც მოწოდებულია, „უზრუნველყოს ოპერატიული და ადეკვატური რეაგირება უსაფრთხოების სიტუაციაზე, მათ შორის ინციდენტებსა და მათ გამოძიებაზე, სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ობიექტებისა და ინფრასტრუქტურის უსაფრთხოებაზე, რეაგირება კრიმინალურ გამოვლინებებზე, ჰუმანიტარული დახმარების ეფექტურ გადაზიდვაზე, აგრეთვე ნებისმიერი სხვა საკითხის მოგვარებაზე, რაც ეხება სტაბილურობას და უსაფრთხოებას - ინციდენტების პრევენციისა და მათზე რეაგირების განსაკუთრებული აქცენტით“³.

მექანიზმის დამატებად ამოქმედდა „ცხელი ხაზის“ სატელეფონო სისტემა, რომელიც კონფლიქტის ორივე ზონაში მოქმედებს. „ცხელი ხაზი“ მეტად სასარგებლო ინსტრუმენტი აღმოჩნდა კონკრეტულ ინციდენტებთან დაკავშირებულ მოვლენებზე საერთო შეხედულების ჩამოსაყალიბებლად და ადგილზე არსებული დაძაბულობის შესამცირებლად.

ინციდენტების პრევენციისა და მათზე რეაგირებისათ-

³ „გაურკვევლობაში მცხოვრებნი - გალის რაიონში დაბრუნებული ეთნიკური ქართველების მდგომარეობა“, ჰუმან რაით ვოჩის მოხსენება, ივლისი, 2011 წ. გვ. 13

ვის მექანიზმების შექმნამ გამოიწვია შეხვედრების სერია საქართველოში ევროკავშირის დამკვირვებელთა მისიის, გაეროს, ეუთოს, რუსეთის და ქართული, აფხაზური და ოსური მხარეების წარმომადგენლების მონაწილეობით. მიუხედავად იმისა, რომ ეს მექანიზმი წარმოადგენდა ერთადერთ ფორუმს, სადაც ყველა მხარეს შეეძლო ინფორმაციის გაცვლა ადგილობრივი ინციდენტების, კრიმინალური ეპიზოდების და ადამიანის უფლებების დარღვევის შემთხვევების შესახებ, 2012 წლის მარტიდან, მის ფარგლებში შეხვედრები გალში შეჩერებულია და დღემდე არ განახლებულა⁴.

არსებული რეალიები ადასტურებს, რომ ყოველდღიური ცხოვრებისეული პრობლემების მქონე ჩვეულებრივი ადამიანები, რომლებსაც ყურადღება სჭირდებათ, ხშირად პოლიტიკური ინტერესებისა და წინააღმდეგობების მძევლები ხდებიან.

ფორმალური მოლაპარაკების პროცესიდან ქალების ფაქტობრივი გამორიცხვა, სახელმწიფო ჩინოვნიკების პირდაპირი კონსულტაციების და ანგარიშგების არარსებობა სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლების წინაშე და გარკვეული სტაგნაციის სტადიაში შესული პროცესი გახდა სწორედ ქალთა ორი არასამთავრობო ორგანიზაციის პროექტის შექმნის წინაპირობა და მიზეზი. პროექტის მიზანია, ოფიციალურ დონეზე ქართულ-აფხაზური მოლაპარაკებების მიმდინარეობის გაანალიზება, წარმატების შემაფერხებელი განსაკუთრებით რთული პრობლემების იდენტიფიცირება და ახალი, სტერეოტიპებისგან თავისუფალი იდეების შემუშავება ჟენევის დისკუსიებში ჩასართავად. ამას გარდა, ერთობლივი პროექტის მთავარი ამოცანაა საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე გავლენა და ხანგრძლივი და სამართლიანი

⁴ ინციდენტების პრევენციის და მათზე რეაგირების მექანიზმი შეჩერდა მას შემდეგ, რაც საქართველოში ევროკავშირის დამკვირვებლების მისიის ყოფილი ხელმძღვანელი სოხუმის ოფიციალური ხელისუფლების მიერ არასასურველ პიროვნებად იქნა მიჩნეული აფხაზეთის ტერიტორიაზე CivilGeorgia, 25 სექტემბერი, 2013, <http://civil.ge/rus/article.php?id=25230>

მშვიდობის მშენებლობის საქმეში ქალის უდიდესი როლის და შესაძლებლობების შესახებ საზოგადოებაში პოზიტიური შეხედულების ჩამოყალიბება.

ქალებს, რომელთაც გააჩნიათ კონფლიქტურ მხარესთან ერთობლივი მუშაობის მდიდარი და მრავალმხრივი გამოცდილება, ქალებს, რომლებმაც განვლეს გრძელი და რთული გზა სახალხო დიპლომატიის ფარგლებში უშუალო დიალოგის დასამყარებლად და ნდობის აღსადგენად, მაშინაც კი, როცა ნებისმიერი დიალოგი პოლიტიკურ ასპარეზზე წარმოუდგენელია, შეუძლიათ არა მარტო იდეათა უდიდესი კაპიტალის ინვესტირება კონფლიქტის გადაწყვეტის პროცესში, არამედ სამშვიდობო ინიციატივების გატარება და ახალი, ალტერნატიული მიდგომების შეთავაზება ქართულ-ავხაზური კონფლიქტის მშვიდობიანი ტრანსფორმაციისთვის.

კვლევის მიზნები,

ამოცანები და მეთოდოლოგია =====

კვლევის ძირითადი მიზანია, კონფლიქტის სამშვიდობო მოგვარების პროცესში მეტი ქალის ჩართვის აუცილებლობის შესახებ საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბება და ხანგრძლივი და სამართლიანი მშვიდობის შენებაში ქალის მნიშვნელოვანი როლის გააზრება.

კვლევაში დაისვა შემდეგი ამოცანები:

- ჟენევის პროცესის მიმდინარეობის, პროგრესისა და პრობლემების შესახებ საზოგადოებრივი აზრის შესწავლა;
- ჟენევის დისკუსიების და მათზე განხილული საკითხების შესახებ საზოგადოების ინფორმირებულობის ხარისხის გამოვლენა;
- მოლაპარაკების პროცესში ქალთა უფრო აქტიური ჩართვისა და მათი მონაწილეობის გაზრდის ეფექტური გზების შესახებ საზოგადოების დამოკიდებულების გაანალიზება;
- მოლაპარაკების პროცესში ქალთა როლის გაზრდის თაო-

ბაზე კონკრეტული რეკომენდაციების შემუშავება და მოლაპარაკებებში ჩართული დელეგატებისთვის კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ადამიანების ყველაზე აქტუალურ საკითხებზე წინადადებების შეთავაზება განსახილველად.

დასახული მიზნებისა და ამოცანების მისაღწევად, 2015 წლის ივლისიდან აგვისტომდე ჩატარდა თვისობრივი კვლევა ფოკუსირებული ჯგუფის და ინდივიდუალური ჩაღრმავებული ინტერვიუს მეთოდით. ინტერვიუში მონაწილეობა მიიღეს სახელმწიფო სტრუქტურების და სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებმა, რომლებიც უშუალოდ არიან დაკავშირებული კონფლიქტის დარეგულირების და სამშვიდობო პროცესებში ქალთა როლის ამაღლების საკითხებთან, აგრეთვე ფლობენ ინფორმაციას კონფლიქტის ზონაში არსებული სიტუაციის შესახებ.

ფოკუს-ჯგუფის მეთოდით გამოკითხულ იქნა 8, ხოლო ჩაღრმავებული ინტერვიუს გზით - 10 რესპონდენტი ხანგრძლივობით 45-დან 90 წუთამდე.

ინტერვიუს მსვლელობისას ყველა რესპონდენტის მხრიდან იგრძნობოდა დაინტერესება და გულახდილობა, მაგრამ განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ის გულწრფელობა და თანამშრომლობა, რომელიც სახელმწიფო სტრუქტურების წარმომადგენლებმა გამოავლინეს შეხვედრის ორგანიზების და უშუალოდ ინტერვიუს პროცესში.

წინამდებარე კვლევის შედეგები საფუძვლად დაედება ოფიციალურ მოლაპარაკებებში ქალთა მონაწილეობის ადვოკატირებას და ხელს შეუწყობს კონფლიქტით დაზარალებული ადამიანების მწვავე პრობლემების მოგვარებას, რომლებიც აფერხებს მათი სრულფასოვანი და ღირსეული ცხოვრების უზრუნველყოფას.

კვლევის შედეგები

1. ჟენევის დისკუსიების მიმდინარეობის შესახებ საზოგადოების ინფორმირების დონე

რესპონდენტთა დიდი უმეტესობა მიიჩნევს, რომ ჟენევის მოლაპარაკებების შესახებ ინფორმირებულობის დონე მეტად დაბალია, რაც, თავის მხრივ, კონკრეტული მიზეზებითაა განპირობებული.

გამოკითხვის დროს აღინიშნებოდა, რომ ინფორმაციის სხვადასხვა არსებული წყაროს - ტელევიზია, ინტერნეტი, ბეჭდური გამოცემები, შეხვედრები მოლაპარაკებების მონაწილეებთან, ტრენინგები თუ პირადი კონტაქტები - მიუხედავად, მოსახლეობისთვის მინოდებული ინფორმაცია მოკლებულია ანალიტიკას, დეტალურ შინაარსს და საკმაოდ ზედაპირულია. ამის მთავარი მიზეზი, რესპონდენტთა ნაწილის აზრით, არის თვით მოსახლეობის არასაკმარისი ინტერესი თემის მიმართ ან საზოგადოებრივი დაკვეთის არარსებობა მოლაპარაკებების შესახებ დეტალური ინფორმაციის მიღებაზე. თავის მხრივ, მოლაპარაკებების თემის მიმართ არასაკმარისი ინტერესის მიზეზად დასახელდა „**მოლაპარაკებების პროცესის უშედეგობა**“ -

«**საზოგადოება არ არის დაინტერესებული მოლაპარაკებების პროცესით, რაც გამომწვეულია იმით, რომ არ არსებობს ხელშესახები შედეგები**».

«**ჩვენ მივეჩვიეთ, რომ პროცესი თავისით მიედინება რაიმე შედეგების გარეშე, არც არის რაიმე მოლოდინები, აქედან გამომდინარე, ამ თემის მიმართ ინტერესიც გაქრა**».

თუმცა ისიც აღინიშნა, რომ პოლიტიკოსები და მოლაპარაკებების უშუალო მონაწილეები, როგორც ინფორმაციის პირველწყაროები და ოფიციალური სამშვიდობო პროცესის მთავარი მოქმედი პირები, თავის მხრივ, მეტ ძალისხმევას უნდა ავლენდნენ საზოგადოების ინფორმირებისა და ამ თემით დაინტერესებისათვის -

« მახსოვს, რა ინტერესი მოჰყვა მოლაპარაკებების მონაწილის, ქეთევან ციხელაშვილის შეხვედრას სამოქალაქო საზოგადოებასთან - დარბაზი სავსე იყო და შეკითხვებს ბოლო არ უჩანდა... ასეთი პრაქტიკა უნდა დაინერგოს და გავრცელდეს მსგავსი ინიციატივები“ ...

მოლაპარაკებების მიმართ იმედგაცრუების მიუხედავად, რესპონდენტებმა არაერთხელ აღნიშნეს, რომ სასურველია ყენევის დისკუსიების შესახებ საზოგადოების ინფორმირების გააქტიურება და ქალების - მათ შორის იძულებით გადაადგილებული ან კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ქალების - უფრო აქტიური ჩართვა მოლაპარაკებების პროცესში -

« ჩინოვნიკები არ ხედავენ და ვერ აცნობიერებენ, რა პრობლემებთან უხდებათ შეჯახება კონფლიქტურ ზონებში მცხოვრებთ, ვერ გრძნობენ, რა განცდა ეუფლებათ მათ, როდესაც ენგურის ხიდზე გადადიან, არ იციან, რა პირობებში სწავლობენ ბავშვები, ან რის ფასად ინარჩუნებს მოსახლეობა ჯანმრთელობას... ისინი უნდა ხვდებოდნენ და უსმენდნენ ადამიანებს, რომლებიც თავიანთი მხრებით ეზიდებიან კონფლიქტის შედეგად შექმნილ სიძნელეებს!“

ინფორმაციის უფრო ხარისხიანი გაცვლისა და საზოგადოების წინაშე ანგარიშგებისათვის, კვლევის მონაწილეთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ მნიშვნელოვანია დაინერგოს მოლაპარაკებების დელეგატთა უშუალო შეხვედრები სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან. საინფორმაციო შეხვედრები არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან, თემთა ლიდერებთან და მოსახლეობის აქტიურ ნაწილთან როგორც მოლაპარაკებებამდე, ისე მოლაპარაკებების შემდეგ, სადაც მონაწილეები გააცნობენ ინფორმაციას მოლაპარაკებების მიმდინარეობის შესახებ, ხოლო საზოგადოებას შეეძლება იდეების შეთავაზება ყენევის დისკუსიებზე

განსახილველად, რესპონდენტთა მოსაზრებით, უზრუნველყოფს ეფექტურობას და მეტ ლეგიტიმურობას შესძენს მოლაპარაკებებში ჩართულ ადამიანებს -

«**კარგი იქნება, თუ ჟენევის დისკუსიის ყოველი რაუნდის წინ და მის შემდეგ თვით მოლაპარაკებების მონაწილენი ან ინფორმირებული ადამიანები შეძლებენ შეხვედრას საზოგადოებასთან და წარუდგენენ დეტალურ ინფორმაციას პროცესის შესახებ, ამასთანავე - მოსახლეობისგან მოისმენენ იმ პრობლემების შესახებ, რომლებიც მას აღელვებს და უპასუხებენ დასმულ შეკითხვებს. ეს უფრო ეფექტურს გახდის მუშაობას და უზრუნველყოფს მოლაპარაკებებში მათ ლეგიტიმურობას“.**

გარდა ამისა, იყო წინადადება, მედიასივრცეში მეტი ყურადღება დაეთმოს კონფლიქტურ ზონაში მცხოვრებ ადამიანთა საჭირობორგო პრობლემებს. დოკუმენტური ფილმების შექმნა, თემატური სატელევიზიო და რადიოგადაცემების ტრანსლაცია და თოქ-შოუები, რომლებიც ეძღვნება კონფლიქტის ზონაში მცხოვრებ ადამიანთა პრობლემებს, კვლევის მონაწილეთა აზრით, საკითხს აქტუალობას შესძენს, მოსახლეობას ინტერესს აღუძრავს და მეტ რეზონანსსაც შექმნის.

ინტერვიუს პროცესში ნეგატიურად შეფასდა შეხვედრების შეწყვეტა გალში, ინციდენტების პრევენციის და მათზე რეაგირების მექანიზმის ფარგლებში, რაც, რესპონდენტების თქმით, იყო ერთადერთი არაპოლიტიზირებული მექანიზმი და ინფორმაციის გაცვლის და კონფლიქტის ზონაში უსაფრთხოების საკითხების განხილვის ღირებული ინსტრუმენტი. მაგრამ აღინიშნა, რომ ეს მექანიზმი, როგორც ჟენევის მოლაპარაკებები, არ უზრუნველყოფდა სათანადო ჩართულობას და ინფორმაციის გაცვლას საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან -

«სამწუხაროდ, ინციდენტების პრევენციის და მათზე რეაგირების მექანიზმის ფარგლებში განხილული საკითხები სრულიად დახურულია საზოგადოებისათვის, შეხვედრებში არ მონაწილეობენ სამოქალაქო საზოგადოებრივი ორგანიზაციები. მაგალითისთვის, მექანიზმის ფარგლებში მოენყო კარავი ჟურნალისტებისთვის, სადაც მათ შეეძლოთ მონაწილეებისთვის შეკითხვების დასმა შეხვედრის დასრულების შემდეგ. თუმცა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, რომლებიც კონფლიქტურ მხარეებთან მუშაობენ, მოკლებულნი არიან შესაძლებლობას, უშუალო მონაწილეობა მიიღონ ამ შეხვედრებში და ინფორმაციაც მათ შესახებ დახურულია საზოგადოებისათვის“.

2. *ჟენევის დისკუსიების მნიშვნელობა საზოგადოებისათვის*

გამოკითხულთა აბსოლუტური უმრავლესობა სოლიდარულია მოსაზრებაში, რომ ჟენევის ფორმატი და მასზე მიმდინარე დისკუსიები მნიშვნელოვანია და ფაქტია, რომ სადღეისოდ ეს ერთადერთი ოფიციალური ბერკეტია დიალოგისთვის, ინფორმაციის გაცვლისა და კონფლიქტურ მხარეებს შორის ურთიერთობისათვის -

«*ჟენევის პროცესი მნიშვნელოვანია იმით, რომ ეს ერთადერთი ადგილია, სადაც ქართულ, აფხაზურ და ოსურ მხარეებს შესაძლებლობა აქვთ, ერთმანეთს მოუსმინონ, გაუზიარონ მოსაზრებები, შეაფასონ ადამიანთა უფლებების მხრივ ადგილებზე არსებული მდგომარეობა, გააცნონ ვითარება საერთაშორისო ორგანიზაციებს და, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შეიტანონ პოზიტიური იმპულსი არსებულ რეალობაში“.*

ამას გარდა, ამ პროცესს, კვლევის მონაწილეთა აზრით, განსაკუთრებულ ფასს სძენს მისი საკმაოდ წარმომადგენლობითი მედიატორული შემადგენლობა - ისეთი ძირითადი მოთამაშეების სახით, როგორებიც არიან გაერო, ევროკავშირი და ეუთო. საგულისხმოა, რომ **რუსეთისთვის მედიატორის როლის ჩამორთმევას** რესპონდენტთა ნაწილი წლების მანძილზე მიღწეულ სამართლიანობად აფასებს. თუმცა, გარკვეული

რაოდენობა ხაზს უსვამს, რომ კონფლიქტის ფორმულირება მხოლოდ საქართველო-რუსეთის კონფლიქტად, ისე რომ **კულისებს მიღმა რჩება აფხაზური და ოსური მხარეები**, არა მხოლოდ უსამართლობაა, არამედ კონტრპროდუქტიულია.

ჟენევის მოლაპარაკებების დამსახურებად აღინიშნა შეთანხმება ისეთ საკითხებში, როგორებიცაა **საარქივო დოკუმენტების გაცვლა, აფხაზი მოსახლეობისთვის საქართველოს ჯანდაცვის თავისუფალი და უფასო წვდომა**. მაგრამ პროგრესის მიღწევა საკმაოდ შეზღუდულ, თუმცა არანაკლებ მნიშვნელოვან საკითხთა სპექტრში, მაშინ როცა მოუგვარებელი რჩება მოსახლეობისთვის მტკივნეული პრობლემები, არ შეიძლება ნაყოფიერად შეფასდეს და დიდი კითხვის ქვეშ აყენებს მოლაპარაკების პროცესის ეფექტურობას.

მიუხედავად იმისა, რომ თვით ჟენევის დისკუსიების მიმდინარეობა ყოველი მონაწილის მიერ არადაამაკმაყოფილებლად მიიჩნევა, ხშირად ხდება ხაზგასმა, რომ **არაფორმალურ გარემოში ურთიერთობის შესაძლებლობა** ამ პროცესს განსაკუთრებულობას ანიჭებს და შეიძლება შემდგომი პროგრესისთვის მნიშვნელოვან ფაქტორად იქცეს -

«**კონფლიქტის პირობებში დიალოგის არსებობა, განსაკუთრებით - საერთაშორისო დონეზე - საერთაშორისო მოთამაშეების ჩართვით მეტად მნიშვნელოვანია. მაგრამ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია, ჩემი აზრით, ის არაფორმალური საუბრები და ურთიერთობა, რომლებიც კულუარებში მიმდინარეობს, ოფიციალური ფორმატის ჩარჩოებს მიღმა. არაფორმალურ ვითარებაში განხილული სოციალური და ჰუმანიტარული თემები და უსაფრთხოების საკითხები უსათუოდ გამოიღებს შედეგს და, შესაძლოა, შემდგომ რაუნდებში შეტანილ იქნეს მოლაპარაკებების დღის წესრიგში**».

გულისტკივილით აღინიშნა, რომ აფხაზური მხარის **არაკონსტრუქციულობა და ჰუმანიტარული საკითხების პოლიტიზირება** აფერხებს ხელშესახები შედეგების მიღწევას მოლაპარაკებებში -

« აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა და ლტოლვილთა შინ დაბრუნების საკითხი, აგრეთვე აფხაზეთში დარჩენილ და მცხოვრებ ქართველთა უფლებების დაცვა ყრუ კედელს ეჯახება. აფხაზური მხარე კატეგორიულად ეწინააღმდეგება ამ საკითხების შეტანას დღის წესრიგში... სოხუმი და ცხინვალი ცდილობენ დევნილთა დაბრუნების საკითხის პოლიტიზირებას, რაც წმინდა წყლის ჰუმანიტარული საკითხია“.

კვლევის მონაწილეების მიერ ითქვა, რომ, ერთი მხრივ, ყენევის პროცესი გარკვეულ სტაგნაციას განიცდის და ერთი ლერძის ირგვლივ ბრუნავს, მაგრამ, მეორე მხრივ, არის იმედი, რომ პროცესს არ ამოუწურავს თავისი თავი, გააჩნია პოტენციალი და არეალი უფრო ფართო მოქმედებისთვის. **ახალი და ალტერნატიული იდეები, მხარეებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერება და წინასწარ, უფრო საგულდაგულო მოსამზადებელი სამუშაოს** განევა მოლაპარაკების მონაწილეების მიერ ყოველი რაუნდის დაწყებამდე, წარმატების საწინდარი იქნება.

აღინიშნა ისიც, რომ მოლაპარაკების პროცესი „თამამი პროცესი“ უნდა იყოს, გონივრული და გადამწყვეტი მიდგომებით -

« ხშირად ამბობენ, რომ ომს გამბედაობა სჭირდება... მე ვნახე ომი და შემიძლია ვთქვა, რომ მშვიდობას და მის აშენებას ბევრად მეტი გამბედაობა უნდა, მეტი გონივრული ქმედება, რომელიც აგებულია მეორე მხარის გაგებასა და პატივისცემაზე“.

კვლევის დროს იყო საუბარი ახალი, **უფრო მოქნილი და ეფექტური ფორმატის პოვნის აუცილებლობაზე**, რომლის დროსაც პროცესი უფრო მიმზიდველი და მისაღები გახდება კონფლიქტში ჩართული ყველა მხარისთვის. მაგალითად, იყო წინადადება, რომ -

« აუცილებელია საკითხის პოლიტიზირებისა და საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის შეზღუდვის გარეშე ვეცადოთ, ვიპოვოთ მოქნილი ფორმა და ფორმატი, რომლის დროსაც აფხაზურ და ოსურ მხარეებს პირდაპირი ოფიციალური დიალოგის შესაძლებლობა ექნებათ ქართულ მხარესთან“.

იყო ასეთი წინადადებაც - შეიცვალოს ფორმატი იმგვარად, რომ მოლაპარაკებებში შესაძლებელი გახდეს **საზოგადოებისა და არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლების მოზიდვა და ჩართვა**.

ქალთა ორგანიზაციების წარმომადგენლების აზრით, უშედეგო მოლაპარაკებების პროცესის მკვდარი წერტილიდან დაძვრისათვის მეტად მნიშვნელოვანია უფრო **მეტი რაოდენობის ქალის ჩართვა მოლაპარაკებებში და ორივე მხრიდან ქალთა „კრიტიკული მასის“ შექმნა**, რაც, მათი აზრით, არა მხოლოდ შეცვლის განსახილველი საკითხების ვექტორს და მიმართულებას, არამედ ჩიხიდან გამოიყვანს და გააკეთილშობილებს პროცესს -

«**ქალთა არასაკმარისი რაოდენობა მოლაპარაკებებში და აფხაზური მხრიდან ქალების არარსებობა ხელს უწყობს არსებული პროცესის გარკვეულ სტაგნაციას. ქალ-პოლიტიკოსთა და მოლაპარაკებების დელეგატთა „კრიტიკული მასის“ შექმნა ორივე მხარეს ვავლენას მოახდენს დისკუსიის მიმდინარეობაზე, დაეხმარება არა მხოლოდ სამშვიდობო პროცესის ახალი მიდგომებით და იდეებით გამდიდრებაში, არამედ მის ვაკეთილშობილებაში“.**

3. მოლაპარაკებებზე ყურადსაღები და გადასაწყვეტი პრობლემები

ინტერვიუს მსვლელობისას, მონაწილეებმა წამოჭრეს ისეთი პრობლემები და საკითხები, რომლებიც დღეს ყველაზე მწვავედ აღელვებს კონფლიქტით დაზარალებულ მოსახლეობას და რაც, მათი აზრით, მოლაპარაკებების პროცესის დელეგატების მხრიდან მოითხოვს არა მხოლოდ გაძლიერებულ ყურადღებას, არამედ პრაქტიკულ ნაბიჯებსაც მათ გადასაწყვეტად.

შეფერხებები თავისუფალ გადაადგილებაში რესპონდენტთა უმრავლესობისთვის ერთ-ერთი პრობლემატური საკითხია, რომლის მოუგვარებლობაც პრობლემათა ჯაჭვს იწვევს და კიდევ უფრო ართულებს აფხაზეთის ქართული მოსახლეობის ნორმალურ და ღირსეულ ცხოვრებას.

ნათესაური კავშირები, ჯანდაცვის საკითხები, განათლება, სოციალური უზრუნველყოფა და ეკონომიკური საქმიანობა - ეს ის სფეროებია, რომლებიც აკავშირებს გალის რაიონის ქართულ მოსახლეობას საქართველოს დანარჩენ ნაწილთან.

აფხაზეთში მცხოვრები ან მასთან დაკავშირებული ქართული მოსახლეობის გადაადგილების გზაზე არსებული უამრავი წინააღმდეგობა ლახავს მის უფლებებს და უფრო მოწყვლადს ხდის.

მთავარი წინააღმდეგობა, რესპონდენტების მიერ მონო-დებული ინფორმაციით, არის **დოკუმენტების პრობლემა**. ინტერვიუს მონაწილის თქმით, ერთ-ერთი მოთხოვნა გალის რაიონის მოსახლეობის მიმართ აფხაზეთში განლაგებული გამშვები პუნქტების თავისუფალი გადაკვეთისათვის არის **აფხაზური პასპორტი ან პიროვნების დამადასტურებელი მოწმობა**, რომლის მიღება, აფხაზეთის კანონმდებლობის თანახმად, მხოლოდ **საქართველოს მოქალაქეობაზე უარის თქმის** შემთხვევაშია შესაძლებელი.

გალის რაიონის სპეციფიკის გათვალისწინებით, მცხოვრებთა უმეტესობისთვის - ეს მოთხოვნა მიუღებელია. თავისუფალი გადაადგილების მეორე ალტერნატივას წარმოადგენს **ბინადრობის ნებართვა**, რომლის მიღებას ართულებს უამრავი ბიუროკრატიული ბარიერი, გაუმართავი ინფრასტრუქტურა და საბუთების გაცემის არსებული კორუფციული სისტემა.

ბავშვები, მოხუცები, ქალები - ნებისმიერი პიროვნება, რომელიც საქართველოში გადადის სამკურნალოდ, სასწავლებლად თუ ნათესავების მოსანახულებლად და არ სურს აფხაზური პასპორტის მიღება საქართველოს მოქალაქეობის სანაცვლოდ, ან არსებული წინააღმდეგობების გამო ვერ იღებს ბინადრობის ნებართვას, იძულებული ხდება, შემოვლითი გზებით გადავიდეს ენგურის მეორე მხარეს, რითაც რისკის ქვეშ აყენებს თავის ფსიქოსოციალურ მდგომარეობას და ფიზიკურ ჯანმრთელობას -

« არაერთხელ მინახავს წელამდე წყალში შესული ქალები და ბავშვები - ასე უწევთ მდინარეზე გადასვლა, რომ მოხვდნენ ზუგდიდში, ქუთაისში ან თბილისში... ყველაზე ხშირად ისინი სამკურნალოდ მიდიან. გზა, რომელსაც გადიან, კიდევ უფრო ართულებს და მეტ ზიანს აყენებს მათ ჯანმრთელობას“.

რამდენიმე რესპონდენტმა მოიყვანა გალის რაიონში მცხოვრები 13 წლის მოზარდის მაგალითი, რომელსაც საბუთების პრობლემა სიცოცხლის ფასად დაუჯდა -

« ბავშვს სასწრაფო ჰოსპიტალიზაცია და სამედიცინო დახმარება ესაჭიროებოდა. ის დაიღუპა იმის გამო, რომ არ ჰქონდა საბუთები და ვერ მოხერხდა მისი ტრანსპორტირება ენგურის ხიდზე. მშობლებს მისი გადაყვანა შემოვლითი გზებით მოუხდათ, რაც მისთვის ფატალურად დამთავრდა“.

აღინიშნა, რომ მძიმე და კრიტიკულ მდგომარეობაში მყოფ ადამიანებს, რომელთაც სასწრაფო ჰოსპიტალიზაცია სჭირდებათ, ხშირად უარს ეუბნებიან გამშვებ პუნქტებზე სათანადო საბუთების უქონლობის გამო, რაც სახიფათოა მათი სიცოცხლისთვის. აქედან გამომდინარე, **მოთხოვნების გამარტივება შესაბამისი დოკუმენტების მისაღებად ენგურის ხიდზე გადასვლისთვის განხილვის მნიშვნელოვანი თემაა მოლაპარაკებებზე.**

ასევე იყო საუბარი **მონვევებსა და საშვებზე**, რომლებიც სჭირდებათ აფხაზეთის ტერიტორიაზე შესვლის მსურველთ, ვისაც ნათესავების მონახულება ან ახლობლების საფლავებზე გასვლა უნდა. პრობლემა იქმნება იმ შემთხვევაში, როცა ადამიანს, რომელსაც გალიდან აქვს მონვევა, არ შეუძლია მისი ფარგლების დატოვება და აფხაზეთის სხვა რაიონებში მოხვედრა კონკრეტული ადგილიდან დამატებითი მონვევის გარეშე -

«გალიდან მქონდა მონვევა, ამიტომ ვერ შევძელი გულრიფში, ახლობლების საფლავზე წასვლა. ამისთვის მჭირდებოდა დამატებითი მონვევა გულრიფშიდან, რაც სირთულეებთანაა დაკავშირებული... ასეთი მონვევის გარეშე გალიდან რომ გავსულიყავი, დამაკავებდნენ და დამაჯარიმებდნენ“ ...

ენგურის ხიდის რემონტის საკითხი ავტობუსების შეუფერხებელი გადაადგილების უზრუნველსაყოფად, რაც საგრძნობლად გააადვილებს ხიდზე გადასვლის პროცესს, ერთ-ერთი რესპონდენტის მტკიცებით, აუცილებლად უნდა მოგვარდეს -

«რახანია, ვერ ვადაწყდა ენგურის ხიდის რემონტის საკითხი... 22 წელია, ადამიანები გადადიან ხიდზე ურმებით, ან მიათრევენ ტომრებსა და ზურგჩანთებს... ადამიანები, მეტწილად ხანდაზმულები და ქალები, თავიანთი ჯანმრთელობის საზიანოდ, იძულებულები არიან, ტვირთაკიდებულებმა იარონ ზაფხულის ხვატში თუ ყინვიან ზამთარში, ქარსა თუ წვიმაში გალიდან ზუგდიდში და პირიქით“ ...

ჯანდაცვასთან დაკავშირებული პრობლემები წარმოადგენს ერთ-ერთ მწვავე საკითხს, რომელიც აწუხებს გალის რაიონში მცხოვრებთ. მოსახლეობას კიდევ უფრო მონყვლადს ხდის ის, რომ არ არის საკმარისი რაოდენობისა და სათანადოდ აღჭურვილი სამედიცინო ცენტრები და სასწრაფო დახმარების მანქანები მძიმე ავადმყოფების გადაუდებელი ტრანსპორტირებისათვის.

კვლევის დროს დაისვა გალის რაიონის მოსახლეობის მიერ საქართველოს ტერიტორიაზე **ბიზნესის წარმართვის საკითხი**, კერძოდ წინააღმდეგობები „თხილის ბიზნესში“. ერთ-ერთი რესპონდენტის სიტყვებით, თხილის ბიზნესი დღეს ყველაზე მთავარი საოჯახო ბიზნესი და ბევრისთვის შემოსავლის ძირითადი წყაროა გალის რაიონში.

თუმცა, სწორედ ის არის დაკავშირებული დიდ რისკთან მოსახლეობისთვის და წარმოადგენს მოუგვარებელ საკითხს.

კორუფციის და ენგურის ხიდზე ტვირთის გადაზიდვის გაუმართავი საკანონმდებლო მექანიზმების გამო გალის რაიონის მცხოვრებთ თხილის გადაზიდვა შემოვლითი გზებით უხდებათ, რაც სახიფათოა როგორც საქონლისთვის, ისე მათთვისაც.

გამშვებ პუნქტებზე ადეკვატური, ოფიციალურად დაწესებული თანხის საფასურად გალის მოსახლეობისთვის ენგურის ხიდზე (და არა შემოვლითი გზებით) თხილის გადატანისა და გაყიდვის შესაძლებლობის უზრუნველყოფა ხელს შეუწყობს არა მხოლოდ კორუფციის თავიდან აცილებას, არამედ შექმნის ხელსაყრელ პირობებს ბიზნესის წარმართვისა და ქართველების ღირსეული ცხოვრებისათვის.

გალის რაიონში მცხოვრები **ქართველების მშობლიურ ენაზე სწავლების უფლების დარღვევა**, რესპონდენტთა უმრავლესობის აზრით, საზოგადოებისთვის ერთ-ერთი მტკივნეული თემაა. ქართული სკოლების გაუქმება და რუსული განათლების შემოღება, ქართულ მოსახლეობაში შეფასებულია როგორც რუსიფიკაციის მცდელობა და ამჟამად აფხაზეთის ტერიტორიაზე მცხოვრები ეთნიკური ქართველების „კულტურული გენოციდი“.

ეს სიტუაცია, კვლევის მონაწილეთა თქმით, იძულებულს გახდის იმ ოჯახებს, ვისი შვილებიც არ ფლობენ რუსულს, დატოვონ თავიანთი საცხოვრებელი და განათლების მისაღებად გადავიდნენ ზუგდიდში ან საქართველოს სხვა ქალაქებში -

« ამ წლის სექტემბრიდან 11 ოდესღაც ქართული სკოლა შეწყვეტს სწავლას ქართულ ენაზე და დაიწყებს ფუნქციონირებას რუსულ ენაზე... ეს ქართულ მოსახლეობას მშობლიურ ენაზე განათლების მიღების შესაძლებლობას ართმევს, რაც გალის რაიონში მცხოვრები ადამიანებისთვის კატასტროფაა“ ...

აღინიშნა აგრეთვე **სასმელი წყლის დაბინძურების საკითხი**. ერთ-ერთი რესპონდენტის სიტყვებით, არსებობს ლაბორატორიულად დადასტურებული ფაქტები, რომ დაბინძურებულია სათაო ნაგებობა, საიდანაც წყალი მიეწოდე-

ბა გალის რაიონს. ამან შეიძლება გამოიწვიოს ადგილობრივი მოსახლეობის მონამვლა, როგორც ეს ერთხელ მოხდა ტყვარჩელში. აფხაზეთში სახელმწიფო სტრუქტურების პოლიტიკური ნების უქონლობის გამო, სამწუხაროდ, ამ საკითხის გადაჭრა ჯერაც შეუძლებელია.

ერთ-ერთი მტკივნეული საკითხია **ქალებისთვის თავიანთი შვილებისა და მეუღლეების საფლავებზე ჩასვლა**. მოლაპარაკებებზე არაერთგზისი განხილვის მიუხედავად, ამ საკითხის მოგვარება შეუძლებელი გახდა -

« 20 წელზე მეტია, მოლაპარაკებებზე ვცდილობთ, ნა-მოვნიოთ საკითხი, რომ ქალებმა გარკვეულ დღესასწაულებზე შეძლონ თავიანთი დაღუპული შვილებისა და მეუღლეების საფლავების მონახულება, დატირება და სანთლის ანთება... თითქმის გადაწყვეტილი იყო, მაგრამ მერე ჩაიშალა... ვანა ეს პოლიტიკური საკითხია? »

ინტერვიუს დროს აღინიშნებოდა, რომ არის საკითხები, რომელთა დაძვრა ადგილიდან შეუძლებელია **პროცესის ზედმეტი პოლიტიზირების** გამო -

« შეუძლებელია ჰუმანიტარული საკითხების პოლიტიზირება, რომელთა გადაწყვეტა მარტივად შეიძლება და რომელთაც უბრალო ადამიანური მიდგომა და თანავრძნობა სჭირდება ».

ზემოთ მოყვანილი პრობლემები ადასტურებს, რომ სადღეისოდ უამრავი არსებითი და გადაუდებელი პრობლემაა, რომელთა გადაწყვეტაც მნიშვნელოვანია კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ადამიანებისთვის.

მოუგვარებელი პრობლემები, რომლებიც უკავშირდება გადაადგილების თავისუფლებას, დოკუმენტების მიღებას, მშობლიურ ენაზე სწავლას, აგრეთვე ვაჭრობის და ტვირთის გადაზიდვის თავისუფლებას და სხვა სოციალურ და ყოფით პრობლემებს, არა მარტო ართულებს ქალებისა და ბავშვების მდგომარეობას და ნე-

ვატიურ გავლენას ახდენს ქართული მოსახლეობის სრულფასოვანი და ღირსეული ცხოვრების შესაძლებლობაზე კონფლიქტურ ზონებში, არამედ ხელს უშლის კონფლიქტის მხარეებს შორის ურთიერთობების მონესრიგების და მდგრადი და ხანგრძლივი მშვიდობის შენების ნებისმიერ მცდელობას.

4. მოლაპარაკებების პროცესში ქალთა მონაწილეობის როლი და მნიშვნელობა

კვლევის მიმდინარეობისას ყოველი რესპონდენტი ეთანხმებოდა მოსაზრებას, რომ მშვიდობის შენებაში ქალთა როლი საკმაოდ დიდია და მეტად მნიშვნელოვანია ქალების, როგორც სრულუფლებიანი მოქალაქეების, მონაწილეობა ცხოვრების ნებისმიერ - ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ - სფეროში. განსაკუთრებით ხაზგასმული იყო ქალთა ჩართვის აუცილებლობა სამშვიდობო მოლაპარაკებებში, რათა უფრო ეფექტურად მოხდეს კონფლიქტით დაზარალებული ადამიანების სოციალური და ჰუმანიტარული პრობლემების გადანყვევების ლობირება.

აღინიშნა, რომ მეტი ქალის ჩართვით ოფიციალურ მოლაპარაკებებში, რომლებიც მეტწილად სუვერენიტეტისა და ძალაუფლების საკითხებზეა კონცენტრირებული, შესაძლებელი გახდება მხარეების ყურადღების გადატანა პოლიტიკური თემებიდან - ჰუმანიტარულზე -

«*მუშაობის გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მოსახლეობის სოციალური და ყოფითი პრობლემები ხშირ შემთხვევებში რჩება ქალთა ინტერესის სფეროში და უმეტესად სწორედ ქალები ლობირებენ მათ მოგვარებას*».

რესპონდენტთა აზრით, ქალებს შეუძლიათ არა მხოლოდ წარმოადგინონ ინფორმაცია იმის თაობაზე, თუ როგორ ეხება არსებული სიტუაცია ქალებსა და ბავშვებს, არამედ შესთავაზონ არასტანდარტული მიდგომები ოფიციალურ მოლაპარაკებებში, რაც აუცილებელია მდგრადი მშვიდობის მისაღწევად.

მიუხედავად იმისა, რომ ქალთა პოტენციალი და როლი პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში პოზიტიურად შეფასდა და აღიარებულია, როგორც მნიშვნელოვანი, უნდა აღინიშნოს, რომ ქალისთვის მიკუთვნებული სოციალური როლი - პირველ რიგში, იყოს კერიის მფარველი, დიასახლისი და შვილების აღმზრდელი - ჯერ კიდევ ღრმად არის გამჯდარი საზოგადოებრივ ცნობიერებაში და ადამიანებს კარნახობს ხელისუფლების პოლიტიკურ სტრუქტურებში ქალების უფრო აქტიური წინსვლის საკითხის მიმართ დამოკიდებულებას -

«*ქალებს გააჩნიათ დიდი პოტენციალი პოლიტიკური აქტივობისათვის, მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ქალთა როლი ოჯახში გადამწყვეტია. განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია ქვეყანაში დემოგრაფიული ვარდნა. ერთი მხრივ, ქალთა ჩართვა პოლიტიკურ ცხოვრებაში, ზიანს მიაყენებს ოჯახს, მაგრამ, მეორე მხრივ, ქალი გვჭირდება პოლიტიკაშიც... ამისთვის საჭიროა ბალანსის პოვნა!*»

მონაწილეთა დიდი უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ქალებს გადამწყვეტი და მნიშვნელოვანი როლის შესრულება შეუძლიათ კონფლიქტის პრევენციასა და მოგვარებაში, მამაკაცებისგან განსხვავებული სპეციფიკური თვისებების გამო.

ინტერვიუს პროცესში ჩამოთვლილი იყო მთელი რიგი თვისებებისა, რომლებიც შეუცვლელს ხდის ქალს მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტების მოგვარების საკითხში:

- ❖ **მშვიდობისმოყვარეობა** - „ქალები უფრო მშვიდობის შენარჩუნებას ესწრაფვიან, მაშინ როცა მამაკაცები აგრესიული ქმედებებისთვის არიან განწყობილნი“;
- ❖ **მოთმინება და თავშეკავება** - „იმას, რასაც ქალი მოითმენს, მამაკაცი ვერ აიტანს... ფსიქოლოგიურად ქალი უფრო განონასწორებულია და ნეგატიურად განწყობილ ადამიანებთანაც კი ინარჩუნებს სიმშვიდეს“;
- ❖ **კომპრომისზე წასვლის ნიჭი** - „ქალი ადვილად მიდის დათმობასა და კომპრომისზე და შეუძლია პრობლემის ალტერნატიული გზით მოგვარება“;

- ❖ **თანაგრძნობის ნიჭი** - „ქალები უფრო მგრძნობიარენი არიან და გულთან მიაქვთ პრობლემები“;
- ❖ **ზრუნვა მომავალ თაობაზე** - „ქალი ფრთხილად ეკიდება კონფლიქტის გაღვივებას, რადგან უკეთ აცნობიერებს ომის მძიმე შედეგებს. ქალი ყოველთვის ფიქრობს მომავალ თაობაზე და პირობების შექმნაზე შვილებისა და ოჯახის მშვიდობიანი და უსაფრთხო ცხოვრებისათვის“.

ქალებისათვის დამახასიათებელი დადებითი თვისებების გარდა აღინიშნა ისიც, რომ ხელისუფლების მაღალ პოსტებზე და გადანყვეტილების მიღების პოზიციებზე, როგორი პარადოქსიც არ უნდა იყოს, ქალები ხშირად მამაკაცებს ემსგავსებიან და „მამაკაცების წესებით“ მოქმედებენ. ეს ტენდენცია, მონაწილეთა აზრით, აქარწყლებს ქალების განსაკუთრებულ თვისებებსა და ხასიათს, რომლებიც ასერიგად მნიშვნელოვანია დღევანდელი პოლიტიკური ცხოვრებისათვის -

«**ქალები ისეთი თვისებებით განსხვავდებიან, როგორებიცაა კომპრომისულობა, ემოციურობა, სოციალური პრობლემების წამოწევა... ომისა და მშვიდობის საკითხებზე მსჯელობისას ისინი, პირველ რიგში, აქცენტს აკეთებენ იმ ნეგატიურ შედეგებზე, რომლებიც კონფლიქტს მოაქვს... მაგრამ, სამწუხაროდ, საკმარისია, ქალები მოხვდნენ გადანყვეტილების მიღების დონეზე, რომ მამაკაცებს ემსგავსებიან... მნიშვნელოვანია, რომ ქალი ერთგული რჩებოდეს თავისი თვისებებისა, რისი გამოყენებაც პოზიტიურად შეიძლება პოლიტიკურ ცხოვრებაში“.**

ხაზგასმული იყო, რომ ქალების ჩართვას სამშვიდობო მოლაპარაკებებში თავისთავად არ შეუძლია პროცესის საერთო სურათის შეცვლა, თუკი, ერთი მხრივ, მოლაპარაკებებზე წარმოდგენილი არ იქნებიან ქალები კონფლიქტის ორივე მხარედან; ხოლო, მეორე მხრივ, არ იქნება უზრუნველყოფილი სხვადასხვა სფეროს წარმომადგენელი კომპეტენტური და პროფესიონალი ქალების საკმარისი რაოდენობის ჩართვა კონკრეტული ჰუმანიტარული და სოციალური პრობლემების წამოწევისა და გადანყვეტილების მიღებაზე საგრძნობი გავლენისათვის.

5. გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის ეფექტურობა ქალთა როლის გაზრდისათვის კონფლიქტების მოგვარების საქმეში

რეზოლუცია 1325-ის ეფექტურობის საკითხის განხილვისას აშკარა გახდა, რომ რესპონდენტთა უმეტესობა დოკუმენტს აფასებს როგორც მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს, რომელიც შექმნილია სამშვიდობო მოლაპარაკებებსა და კონფლიქტების მოგვარებაში ქალთა აქტიური მონაწილეობის სტიმულირებისათვის, მაგრამ სასურველია, რომ რეზოლუციას უკეთესი პრაქტიკული მოქმედება ჰქონდეს.

რესპონდენტთა სიყვებით, ის, რომ ჟენევის ოფიციალურ მოლაპარაკებებზე ქართულ დელეგაციას ქალი ხელმძღვანელობს, ან ის, რომ საქართველოს თავდაცვის მინისტრი ქალია, აგრეთვე ქალთა ზრდის ტენდენცია ადგილობრივ თვითმმართველობებში, მიუთითებს რეფორმებზე, რომელთაც ახორციელებს საქართველო გენდერული თანასწორობის მიღწევის გზაზე.

გარკვეული პროგრესის მიუხედავად, რესპონდენტთა დამოკიდებულება რეზოლუციის ეფექტურობისა და შედეგიანობის მიმართ საკმაოდ სკეპტიკურია. აღინიშნა, რომ დოკუმენტი მნიშვნელოვანია, მაგრამ უფრო დეკლარირებული ხასიათი აქვს და რეზოლუცია 1325-ის მიღებიდან 15 წლის შემდეგაც გენდერული ურთიერთობების უამრავი საკითხი მოუგვარებელი რჩება.

სახელისუფლებო ეშელონების მაღალი პოსტები, უმთავრესად, მამაკაცებს უჭირავთ, ხოლო პოლიტიკურ დონეზე ქალთა მონაწილეობის არსებული ტენდენცია, მათ შორის ქალების ჩართვა სამშვიდობო მოლაპარაკებების პროცესში, მეტად ნელა მიმდინარეობს და პრაქტიკულად არ იგრძნობა.

გამოითქვა მოსაზრება, რომ სახელმწიფოს მხრიდან არ მიიღება პრაქტიკული ზომები გენდერული თანასწორობის კუთხით, არ იდგმება ნაბიჯები მთავარ პოსტებზე მყოფი სახელმწიფო ჩინოვნიკების გენდერული განათლებისთვის, ამიტომაც თანამდებობის პირები გადანყვეტილების მიღების

დონეებზე ჯერ კიდევ არ არიან გენდერულად მგრძობიარენი და იმყოფებიან გენდერული სტერეოტიპების ტყვეობაში.

ერთი მონაწილის მტკიცებით, სახელმწიფო სტრუქტურების ჩინოვნიკების გენდერული სენსიტიურობის კუთხით მუშაობას მხოლოდ არასამთავრობო ორგანიზაციები ახორციელებენ და ეს ყოველთვის არ მიიჩნევა პრიორიტეტულად თვით ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ -

«*ყველაფერი, რაც დღეს კეთდება გენდერული თანასწორობის და გენდერული განათლების მიმართულებით, მეტწილად, არასამთავრობო სექტორის დამსახურებაა და მეტად მნიშვნელოვანია, რომ სახელმწიფო სტრუქტურების წარმომადგენლები არა მხოლოდ აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ მუშაობაში, არამედ თვითონაც უკეთებდნენ ინიცირებას და მხარს უჭერდნენ ამ საქმიანობას*».

ერთი მონაწილის თქმით, პრაქტიკა ადასტურებს, რომ პროგრესი გენდერული თანასწორობის გზაზე შეიძლება მიღწეულ იქნას მხოლოდ მაშინ, როცა სახელმწიფო სტრუქტურებში იქნებიან გენდერულად მგრძობიარე ადამიანები, რომლებიც გააცნობიერებენ ქალთა მონაწილეობის აუცილებლობას და შეუწყობენ ხელს მათ ჩართვას გადამწყვეტილების მიღების მაღალ თანამდებობებზე.

რეზოლუციის ერთ-ერთი დადებითი შედეგი, ერთ-ერთი რესპონდენტის აზრით, იყო საქართველოში რეზოლუცია 1325-ის ძირითადი დებულებების განსახორციელებელი 2012-2015 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმის დამტკიცება. პოზიტიურად შეფასდა აგრეთვე ეროვნული საკოორდინაციო საბჭოს შექმნა სამოქმედო გეგმის ეფექტური განხორციელებისათვის. სამუშაო შეხვედრები სამ თვეში ერთხელ ტარდება პრემიერ-მინისტრის კაბინეტთან არსებული ადამიანის უფლებათა დაცვის საკოორდინაციო უწყებათაშორისი საბჭოს ხელმძღვანელობით, სახელმწიფო უწყებების, ომბუდსმენის აპარატის და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლების მონაწილეობით. ეს

შეფასებულია როგორც ინფორმაციის გაცვლის, ანგარიშგების, ურთიერთქმედების და თანამშრომლობის მნიშვნელოვანი ფორუმი სამოქმედო გეგმის რეალიზაციის გზაზე. მაგრამ აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელმძღვანელი პირების მხრიდან უინტერესობა საგრძნობლად უშლის ხელს პოზიტიური შედეგების მიღწევას.

ერთ-ერთ მიზეზად, რომელიც აფერხებს რეზოლუცია 1325-ის ეროვნული სამოქმედო გეგმის ეფექტურ განხორციელებას, დასახელდა ის, რომ **არ არის ბიუჯეტი** დოკუმენტში განერილი **კონკრეტული მოქმედებებისთვის**. მაგრამ არასაკმარისი პროგრესის ყველაზე მნიშვნელოვან მიზეზად აღინიშნა **პოლიტიკური ნების არქონა** -

«**კონკრეტული სამინისტროები ხშირად თავიანთ უმოქმედობას ბიუჯეტის არქონით იმართლებენ, მაგრამ უნდა ითქვას თავდაცვის სამინისტროს მაგალითი. მიუხედავად იმისა, რომ სამოქმედო გეგმაში ჩართული ღონისძიებებისთვის არ იყო გამოყოფილი ბიუჯეტი, მაინც გამოინახა ვარკვეული მატერიალური რესურსები მათი ჩატარებისთვის... აქედან გამომდინარე, ჩვენ უფრო პოლიტიკური ნების არქონასთან გვაქვს საქმე. ჩვენი ხშირი შეხვედრები და ტრენინგები ხელისუფლების წარმომადგენლებთან ადასტურებს ამ მოსაზრებას».**

რესპონდენტთა უმრავლესობამ აღნიშნა, რომ პროგრესი რეზოლუცია 1325-ის ეროვნული სამოქმედო გეგმის განხორციელების კუთხით, უმთავრესად, იგრძნობა საერთაშორისო ორგანიზაციების და არასამთავრობო სექტორის მხრიდან, რომლებიც მუშაობენ სხვადასხვა მიმართულებით, მოსახლეობის სხვადასხვა ფენასთან, კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულ ქალთა მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და დაცვისათვის. სწორედ ქალთა ორგანიზაციების აქტიური საქმიანობის დამსახურებაა, რომ დღეს ხორციელდება პოლიტიკურ ცხოვრებაში და სამშვიდობო მოლაპარაკებებში ქალთა წინსვლის კონკრეტული ინსტიტუციური მექანიზმების დანერგვის ადვოკატირება.

6. სამშვიდობო პროცესებში ქალთა როლის გაზრდის ხელშემწყობი მექანიზმები

ხელისუფლების უმაღლეს ემელონებში ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდის მიზნით კვოტების, როგორც სპეციალური და დროებითი ზომის, შემოღების საკითხი - ეს არის თემა, რომელიც ფართოდ განიხილება ჩვენს ქვეყანაში სხვადასხვა დონეზე და თემატურ ფორუმებზე. პოლემიკა ამ თემის გარშემო, როგორც წესი, მიმდინარეობს კვოტების სისტემის ეფექტურობასთან, მის სამართლიანობასთან, მათი გამოყენების შედეგებთან დაკავშირებით.

რესპონდენტთა უმრავლესობამ აღნიშნა, რომ დღევანდელი რეალიების პირობებში, ქალთა წარმომადგენლობის გაზრდისათვის გვერდს ვერ ავუვლით ხელისუფლების სტრუქტურებში სპეციალურ დროებით, კანონით გამყარებულ და შესასრულებლად აუცილებელ ზომებს.

საქართველოს გამოცდილებამ აჩვენა, რომ გენდერული თანასწორობის მიღწევა შეუძლებელია თანასწორობის დეკლარირების გზით. ქალებისა და მამაკაცების იურიდიული თანასწორობა არ განსაზღვრავს შესაძლებლობების თანასწორობას პრაქტიკაში. აღინიშნა, რომ დიდი უფსკრული არსებობს მოქმედ სამართლებრივ ნორმებს, ოფიციალურ რიტორიკას და ყოველდღიურ ცხოვრებისეულ გამოცდილებას შორის.

მიუხედავად იმისა, რომ მიღებულია კანონი დისკრიმინაციის წინააღმდეგ, არსებობს პარტიების ფინანსური ნახალების სისტემა თავიანთ რიგებში ქალთა ჩართვისათვის, სიტუაციის შეცვლა - ქალთა თუნდაც 30-40% მოსვლით საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში - ჯერ კიდევ ვერ ხერხდება.

ინტერვიუს დროს აღინიშნებოდა, რომ დღეს ქალებს აქვთ რეალური წინააღმდეგობები, რაც ხელს უშლის მათ წინსვლას და საჭიროა სპეციალური იმპერატიული ზომების მიღება, რაც დაეხმარება მათ მოხვედრას ხელისუფლების ორგანოების ძირითად პოზიციებზე -

« არ არსებობს ადეკვატური პირობები, რომლებიც დაეხმარებოდა ქალებს, რომ თამამად შევიდნენ პოლიტიკაში, არ არის ბალანსი ოჯახური პასუხისმგებლობის განაწილებაში... პარტიულ ლიდერებს არ გააჩნიათ პოლიტიკური ნება, რომ ქალები მამაკაცების გვერდით ჩართონ თავიანთ პარტიულ სიებში... ამიტომ მეტად მნიშვნელოვანია, რომ კანონის დონეზე მიღებულ იქნას იმპერატიული ნორმა, რომელიც დაავალდებულებს პარტიებს, უზრუნველყოს თავიანთ სიებში ორივე სქესის თანაბარი რაოდენობა“ ...

ამას გარდა, აღინიშნა, რომ კვოტების მიღება უნდა შეერწყას დამატებით ზომებს, რომლებიც მიმართული იქნება ქალთა სტიმულირების ადეკვატური პირობების შექმნისაკენ, რათა ისინი გაბედულად გამოვიდნენ პოლიტიკურ არენაზე. ერთი მხრივ, ეს გულისხმობს სოციალური პოლიტიკის გატარებას, რომელიც მიმართული იქნება ყოფითი პრობლემების შემსუბუქებისკენ, ბავშვების აღზრდისკენ, რაც შესაძლებელს გახდის, თანაბრად განაწილდეს ოჯახური მოვალეობები ორივე მშობელს შორის. მეორე მხრივ, სასურველი სამუშაო პირობების შექმნას, რაც ხელს შეუწყობს ქალებს, შეუთავსონ ერთმანეთს შრომა და დედობა, მათ შორის ანაზღაურებადი შვებულებები და სხვა შეღავათები ორსული ქალებისა და დედებისთვის.

გამოითქვა აგრეთვე მოსაზრება, რომ კვოტების სახით, დროებითი ზომების დაწესების დროს უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს მაღალკვალიფიცირებული, ინტელექტუალური და აქტიური ქალების ჩართვა ხელისუფლებაში -

« ჩემთვის კვოტა - არის გარანტია შესაბამისი განათლების, კვალიფიკაციის, ინფორმაციის დ მოტივაციის ქალებისთვის, მოვიდნენ მთავრობაში, ისე რომ მათ ხელი არ შეუშალონ!“

იყო ასეთი მოსაზრებებიც, რომ კვოტების დანერგვამ, ნახალისებამ და მეტი ქალის ჩართვამ პოლიტიკურ ცხოვრება-

ში შეიძლება უარყოფითი გავლენა მოახდინოს ქვეყნის დემოგრაფიაზე და სიტუაციაზე ოჯახებში, რაც ადასტურებს საზოგადოებრივ ცნობიერებაში ქალთა მიმართ არსებული დამოკიდებულების კონსერვატიულ-პატრიარქალურ სტერეოტიპს -

« რაც მეტი ქალი „დატოვებს“ თავის ოჯახს, მით უფრო გაუარესდება ჩვენს ქვეყანაში დემოგრაფიული მდგომარეობა... ჩვენ მივიღებთ ქალებით გადავსებულ პარლამენტს, მაგრამ დაცარიელებულ, უბავშვებო ოჯახებს“.

დაისვა ასევე ემანსიპაციისა და თანასწორი ბრძოლის პირობებში კვოტების მიზანშეწონილობის საკითხი. აღინიშნა, რომ უსამართლობაა ხელოვნური ინსტრუმენტების შექმნა ხელისუფლებაში ქალთა ავტომატური ჩართვისათვის. პირიქით, ისინი უფრო უნდა გააქტიურდნენ და იბრძოლონ თავიანთი უფლებებისა და ადგილისათვის ხელისუფლებაში. მოყვანილი იყო მოქმედი პოლიტიკოსი ქალების მაგალითი, რომელთაც დამხმარე ზომების გარეშე შეძლეს პარლამენტში და ხელისუფლების სხვა ეშელონებში დამკვიდრება -

« ქალებმა თვითონ უნდა გამოავლინონ თავიანთი თავი და დაიმკვიდრონ ადგილი ხელისუფლებაში. ისინი დღეს მონაწილეობენ პოლიტიკაში და მათთვის არავის დაუნესებია კვოტა. ისინი იბრძოდნენ თანაბარ პირობებში, რაც მათი წარმატების და მოწინავე სიებში მათი ჩართვის საწინდარი გახდა“.

მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ იმისგან დამოუკიდებლად, თუ რამდენად უჭერენ მხარს რესპონდენტები კვოტების დანერგვას, ყველა მათგანი სოლიდარული იყო მოსაზრებაში, რომ ქალების პოტენციალი, მათი ინტელექტუალური და პროფესიული კაპიტალი უფრო აქტიურად უნდა იქნეს გამოყენებული ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

დასკვნები

კვლევის დროს მიღებული მონაცემები, მონაწილეთა შეზუდული რაოდენობის გამო, არ იძლევა იმის საფუძველს, რომ ანალიზის შედეგები საქართველოს მთელ მოსახლეობაზე განზოგადდეს, თუმცა, თუ გავითვალისწინებთ რესპონდენტების ფართო და მრავალმხრივ წრეს, რომლებიც წარმოადგენდნენ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებას, არასამთავრობო სექტორს, მკვეთრად შეიძლება დავინახოთ საზოგადოების დამოკიდებულების ტენდენცია ისეთი საკითხების მიმართ, როგორებიცაა: ჟენევის მოლაპარაკებების მნიშვნელობა და მოქალაქეების ინფორმირების ხარისხი სამშვიდობო პროცესების მიმდინარეობის შესახებ; ქალთა როლი სამშვიდობო მოლაპარაკებებში და მათი ჩართვის აუცილებლობა; გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის ეფექტურობა სამშვიდობო მოლაპარაკებების პროცესში ქალთა წინსვლის საქმეში; კვოტირების (როგორც აუცილებელი და სპეციალური ღონისძიების) სისტემის დანერგვა ხელისუფლების მაღალ ეშელონებში ქალთა წინსვლისათვის.

კვლევის შედეგების განზოგადებით შეიძლება შემდეგი დასკვნების გაკეთება:

საზოგადოების არასაკმარისი ინფორმირება მოლაპარაკებების საკითხებზე - კვლევის შედეგები აშკარად აჩვენებს, რომ ოფიციალური ჟენევის მოლაპარაკებების შესახებ მოსახლეობა არასაკმარისადაა ინფორმირებული, მიღებული ინფორმაცია კი საკმაოდ ზედაპირულია. მიუხედავად იმისა, რომ ინფორმაციის ძირითადი ეფექტური წყაროა ტელევიზია, რაც მოსახლეობის დიდ ნაწილს ფარავს, რესპონდენტებს მაინც უფრო მნიშვნელოვნად მიაჩნიათ მოლაპარაკებების დელეგატების უშუალო შეხვედრები და კონსულტაციები სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან, როგორც ყოველი რაუნდის დაწყებამდე, ისე მათ შემდეგ. მსგავსი შეხვედრების სისტემატურობა სამშვიდობო პროცესს გამჭვირ-

ვალობას და აქტუალობას შესძენს და უზრუნველყოფს განსახილველი საკითხების ლეგიტიმურობას და ოფიციალური პირების ანგარიშგებას მოსახლეობის წინაშე.

ყენევის მოლაპარაკებები - ერთადერთი ოფიციალური ადგილი მხარეების დიალოგისთვის - რესპონდენტთა უმრავლესობის მიერ შეფასდა როგორც ნაკლებეფექტური პროცესი, რომელსაც კონკრეტული შედეგები არ მოაქვს და ამჟამად გარკვეულ სტაგნაციაშია. მიუხედავად ამისა, დიალოგის ერთადერთი ოფიციალური სივრცის არსებობა, რომელიც პრობლემური საკითხების განხილვის შესაძლებლობას იძლევა საერთაშორისო მედიატორებთან ერთად, წარმოადგენს ღირებულ და აუცილებელ მექანიზმს კონფლიქტის მოგვარებისა და მშვიდობის მშენებლობისათვის. თუმცა, მოლაპარაკებების ორივე მხარეს ქალთა „კრიტიკული მასის“ არარსებობა, სამოქალაქო სექტორის ჩაურთველობა ოფიციალურ სამშვიდობო პროცესებში, მხარეების ზედმეტი პოლიტიზირება და უკომპრომისობა ხელს უშლის ბარიკადების ორივე მხარეს მცხოვრები მოსახლეობის პრობლემების მოგვარებას.

აუცილებელია მსჯელობა ჰუმანიტარული საკითხების მოგვარების გზების შესახებ და იმ პრობლემებზე, რომლებიც კონფლიქტის ზონის მცხოვრებთა ადამიანურ უსაფრთხოებას უკავშირდება. ეს მნიშვნელოვანი პირობაა მოლაპარაკებების პროცესის პროგრესისთვის. რესპონდენტები შეეხნენ გადაუდებელ საკითხებს, რომლებიც აწუხებს მოსახლეობას კონფლიქტის ზონაში და რომელთა მოუგვარებლობა მწვავედ აისახება, პირველ რიგში, ქალებისა და ბავშვების ფიზიკურ და ფსიქოემოციურ მდგომარეობაზე. პოლიტიკური ნების არარსებობა ისეთი პრობლემების გადაწყვეტისათვის, როგორებიცაა - გალის რაიონის მოსახლეობის გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვა; იურიდიული სტატუსის გაურკვეველობა და დოკუმენტაციის მიღებასთან დაკავშირებული შეზღუდვები; მშობლიურ ენაზე განათლების მიღების შესაძლებლობის

ჩამორთმევა; გალის რაიონში ჯანდაცვის ნაკლებად განვითარებული სისტემა და სამედიცინო სერვისების არარსებობა; მდინარე ენგურის გასწვრივ სავაჭრო ურთიერთობების წარმართვის შეზღუდვები; ქალებისთვის აფხაზეთის ტერიტორიაზე ახლობლების საფლავების მონახულებაზე უარის თქმა და უამრავი სხვა საკითხი, რომლებიც არა მხოლოდ ნეგატიურად მოქმედებს ქართველების ღირსეულ ცხოვრებაზე კონფლიქტის ზონაში, არამედ სერიოზულ წინააღმდეგობას ქმნის კონფლიქტურ მხარეებს შორის ურთიერთობების დამყარების და მდგრადი და ხანგრძლივი მშვიდობის შენების გზაზე.

ქალთა როლის მნიშვნელობა ოფიციალურ მოლაპარაკებებსა და სამშვიდობო პროცესებში ხაზგასმით აღინიშნა კვლევის ყველა მონაწილის მიერ. სამშვიდობო მოლაპარაკებებში ქალთა ჩართვის უპირატესობა, მათი აზრით, არის ქალის ნიჭი, უფრო დიპლომატიურად მართოს აგრესიული ატმოსფერო და არასტანდარტული მიდგომების და გადაწყვეტილებების პოვნის ალლო. ის, რომ ქალები კონცენტრაციას აკეთებენ კონფლიქტის ნეგატიურ გავლენაზე ქალებსა და ბავშვებზე და მათი დაინტერესება კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები ადამიანების საჭირობოროტო სოციალურ და ჰუმანიტარულ პრობლემებზე, კიდევ უფრო მეტ ფასს სძენს მათ მონაწილეობას მოლაპარაკებებში. რესპონდენტთა აზრით, ქალებს შეუძლიათ, პოლიტიკურ საკითხებს გვერდი აუარონ და გადავიდნენ ისეთი თემების განხილვაზე, როგორებიცაა: ჯანდაცვა, განათლება, საარსებო სახსრების უზრუნველყოფა, თემებს შორის ურთიერთობა, რაც აუცილებელია მდგრადი მშვიდობის მიღწევისათვის. მონაწილეთა თქმით, სამშვიდობო მოლაპარაკებებში პროგრესის საწინდარია დელეგატ ქალთა რაოდენობის გაზრდა და „კრიტიკული მასის“ შექმნა, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს ქალების მხრიდან პროცესებზე გავლენას და წინ წამოსწევს ჰუმანიტარულ საკითხებს. სამშვიდობო პროცესში ქალთა ჩართვის კიდევ ერთ

დადებით ფაქტორს წარმოადგენს ის, რომ ქალები ხშირად მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი სამოქალაქო საზოგადოებასთან, რაც უზრუნველყოფს მათი მხრიდან სამშვიდობო პროცესის მხარდაჭერას. არანაკლებ მნიშვნელოვანია იმის აღნიშვნა, რომ პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ქალთა როლის და პოტენციალის აღიარების მიუხედავად, საზოგადოებაში არსებული კონსერვატიულ-პატრიარქალური სტერეოტიპი, რომელიც ქალს, უპირველესად, დემოგრაფიულ რესურსად განიხილავს და საშინაო კერიის მფარველის როლს მიაწერს, მნიშვნელოვანი ხელშემშლელია გენდერული თანასწორობის მიღწევის რთულ გზაზე.

კვლევის მიმდინარეობისას აღინიშნებოდა გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია 1325-ის პრაქტიკული შესრულების ძალიან ნელი პროგრესი (რეზოლუცია მიმართულია ქალთა წინსვლისკენ სამშვიდობო პროცესში). მიუხედავად იმისა, რომ მიღებულია რეზოლუცია 1325-ის განხორციელების ეროვნული სამოქმედო გეგმა, რომელსაც ცხოვრებაში რეზოლუციით ნაკარნახევი პრინციპები უნდა შემოეტანა, არსებული პრობლემების მოგვარებისთვის მზადყოფნა დეკლარაციად რჩება. ხელისუფლების ემელონებში უმაღლესი თანამდებობები, ძირითადად, მამაკაცებს უკავიათ, ხოლო პოლიტიკურ დონეზე ქალთა მონაწილეობის ზრდის ტენდენცია და სამშვიდობო მოლაპარაკებების პროცესებში მათი ჩართვა პრაქტიკულად არ არის საგრძნობი. ამის მიზეზად, ერთი მხრივ, დასახელდა ფინანსური რესურსების არქონა სამოქმედო გეგმაში გათვალისწინებული კონკრეტული მოქმედებების განხორციელებისთვის, ხოლო, მეორე მხრივ, პოლიტიკური ნების არქონა და პასუხისმგებელი პირების დაბალი მოტივაცია, შეასრულონ უფრო ქმედითი და საგრძნობი როლი ქალთა წინსვლისათვის პოლიტიკური ცხოვრების წამყვან პოზიციებზე, მათ შორის - სამშვიდობო მოლაპარაკებებში.

კვოტირების სისტემის, როგორც პოლიტიკაში გენდერუ-

ლი ბალანსის მიღწევის სპეციალური და სასწრაფო საშუალებების, დანერგვა, რესპონდენტთა უმეტესობისათვის აღიარებულია როგორც რეალური მექანიზმი იმ ქალთა წინსვლისათვის, რომელთაც სურთ აქტიური ჩართვა სახელმწიფო ხელისუფლების მონინავე რგოლებში. მონაწილეთა მტკიცებით, კვოტების მიღება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს პირობებში. პრაქტიკამ დაადასტურა, რომ აშკარა პოლარობა შეინიშნება არსებულ სამართლებრივ ნორმებს (რომლებიც ამყარებენ და გარანტიას ქმნიან ქალთა და მამაკაცთა თანაბარუფლებიანობისთვის) და ყოველდღიურ ცხოვრებისეულ გამოცდილებას შორის (რომელიც უამრავ ბარიერს წარმოაჩენს პრაქტიკაში ქალების შესაძლებლობების თანასწორობის უზრუნველყოფისათვის). აღნიშნული მექანიზმის ოპონენტები აპელირებდნენ, პირველ რიგში, ბრძოლის უთანასწორო პირობების შექმნაზე ხელისუფლებაში ადგილისათვის კვოტების მიღების შემთხვევაში და, მეორე მხრივ, დემოგრაფიული სიტუაციის და ოჯახური მდგომარეობის გაუარესებაზე, თუკი ქალი აქტიურად და თანაბრად ჩაერთვება პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

კვლევის შედეგად გამოვლენილი პრობლემების დაძლევა წარმოგვიდგება კომპლექსური და მრავალმხრივი ღონისძიებების მეშვეობით, რომლებიც ქვემოთაა შემოთავაზებული რეკომენდაციების სახით - საერთაშორისო ორგანიზაციების, სახელმწიფო სტრუქტურების, არასამთავრობო სექტორის და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების მიმართ.

რეკომენდაციები

რეკომენდაციები ჟენევის მოლაპარაკებების
თაობაზე მიტი ინფორმირებისა და
ეფექტურობის უზრუნველსაყოფად

საერთაშორისო ორგანიზაციებს

- ✓ **სამშვიდობო მოლაპარაკებების სტრუქტურებში სამოქალაქო საზოგადოების საკონსულტაციო ფორუმის შექმნის ნახალისება და ლობირება.** ფორუმში შევლენ არასამთავრობო ორგანიზაციების, საინიციატივო ჯგუფების და ექსპერტების წარმომადგენლები, რომლებიც მჭიდროდ მუშაობენ გენდერის, კონფლიქტის მოგვარების და მშვიდობის მშენებლობის საკითხებზე. ჟენევის მოლაპარაკებების ჯგუფის მონაწილეებმა აუცილებლად უნდა იმსჯელონ და განიხილონ ფორუმის მიერ შემუშავებული წინადადებები და რეკომენდაციები.
- ✓ **სამშვიდობო მოლაპარაკებების დელეგაციებში ქალების და გენდერის საკითხებში ექსპერტების წინსვლის ყველა ძალისხმევის მხარდაჭერა** ფინანსური, ტექნიკური და პოლიტიკური ბერკეტების მეშვეობით.
- ✓ **ფინანსური მხარდაჭერა გენდერის საკითხებში ექსპერტების და ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართვისთვის** ყველა საერთაშორისო და რეგიონალურ ფორუმზე მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხებზე, მათ შორის - დონორების კონფერენციებზე, ყველა პოლიტიკურ დოკუმენტსა და სამოქმედო პროგრამაში გენდერული პერსპექტივების და თვალსაზრისის ინტეგრაციისთვის.
- ✓ **პოლიტიკური ბერკეტების გამოყენებით მოლაპარაკებების ალტერნატიული ფორმატის** შემუშავების და შექმნის ხელშეწყობა, რაც უზრუნველყოფს აფხაზურ მხარესთან პირდაპირ დიალოგს.
- ✓ **უფრო ფართო და ხელშესახები ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერა არასამთავრობო ორგანიზაციებს,** მათ შორის

რის ქალთა ორგანიზაციებს, რომლებიც მუშაობენ შერიგების და კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები მოსახლეობის დაცვის საკითხებზე.

ხელისუფლების სახელმწიფო სტრუქტურებს

- ✓ მოლაპარაკებების მონაწილეთა მხრიდან **სამოქალაქო სექტორის წარმომადგენლებთან სისტემატური შეხვედრების პრაქტიკაში დანერგვა** ჟენევის მოლაპარაკებების მორიგ რაუნდამდე და მის შემდეგ, ინფორმაციის გაცვლისა და კონსულტაციებისთვის.
- ✓ ჟენევის მოლაპარაკებების ყოველი რაუნდის შემდეგ **წერილობითი ოქმების შედგენის პრაქტიკის დანერგვა**, რაც ხელმისაწვდომი იქნება დაინტერესებული პირებისთვის მოლაპარაკებების მონაწილე შესაბამისი სახელმწიფო უწყებების ოფიციალური ვებ-გვერდებისა და ფეისბუქ-გვერდების მეშვეობით.
- ✓ **მოლაპარაკებების დელეგატთა სამუშაო ჯგუფის შექმნა** შეხვედრებზე გენდერის საკითხებში ექსპერტების და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლების ჩართვით. სამუშაო შეხვედრებზე, რომლებიც მოეწყობა ორი კვირით ადრე ჟენევის ყოველ რაუნდამდე, უნდა განიხილონ და შეიმუშაონ მოლაპარაკებების დღის წესრიგი სამოქალაქო საზოგადოების რეკომენდაციების გათვალისწინებით.
- ✓ მოლაპარაკებების პროცესის **ყოველწლიური შიდა შეფასების პრაქტიკის დანერგვა** და ყველა დაინტერესებული პირისთვის ხელმისაწვდომი საჯარო ანგარიშის გამოცემა ჟენევის დისკუსიების მიღწევების, წარუმატებლობის, გამოწვევების და პერსპექტივების თაობაზე. ეს ანგარიში უზრუნველყოფს ჩატარებული მოლაპარაკებების მიმდინარეობასა და პროგრესზე თვალის მიდევნების შესაძლებლობას და აამაღლებს მოსახლეობის წინაშე მონაწილე დელეგატების პასუხისმგებლობას.
- ✓ **მოლაპარაკებების ალტერნატიული ფორმატის კონცეფ-**

ციის შემუშავება ქართული და აფხაზური მხარეების პირდაპირი დიალოგისათვის, დისკუსიების მიმდინარეობაზე რუსეთის გავლენის შემცირებით. მოლაპარაკებებზე განსახილველ თემებს არ უნდა ჰქონდეს პოლიტიკური ფონი და მაქსიმალური ფოკუსი უნდა კეთდებოდეს ადამიანის უფლებებზე.

- ✓ **დელეგატების და დამკვირვებლების სახით მოლაპარაკებებში არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენელი და გენდერულ საკითხებში ექსპერტი ქალების ჩართვის მხარდაჭერა**, ქალებისა და ბავშვების წინაშე მდგარი მწვავე პრობლემების განხილვისა და მოგვარების გზების პოვნისთვის.

არასამთავრობო ორგანიზაციებს

- ✓ აფხაზ კოლეგებთან ერთად **ერთობლივი პროექტების უფრო აქტიურად ინიცირება და განხორციელება**. პროექტები მიმართული უნდა იყოს კონფლიქტის ზონაში მცხოვრები და კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობის საჭიროებებისა და პრობლემების შესახებ ინფორმაციის შეგროვებისა და მონიტორინგისკენ. მიღებული მონაცემები, პრობლემების და გადაწყვეტის შესახებ გზების აღწერით, უნდა განიხილებოდეს მოლაპარაკებების მონაწილეებთან.
- ✓ აფხაზეთის არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად ორივე მხარეს უფრო **ფართო საინფორმაციო გაცნობითი მუშაობის წარმართვა პოლიტიკოსებთან** და ჩინოვნიკებთან გალის რაიონში არსებული სიტუაციის, ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობებში მიმდინარე ტენდენციების და დინამიკის და არსებული პრობლემების მიმართ აფხაზური თუ ქართული საზოგადოების დამოკიდებულების შესახებ. ეს მუშაობა დაეხმარება როგორც აფხაზ, ისე ქართველ პოლიტიკოსებს, ორივე საზოგადოებაში არსებული ვითარების შესახებ გარკვეული საინფორმაციო ვაკუუმის შევსებაში და მოემსახურება უფრო სენსიტიურ და კონსტრუქციულ მიდგომას მოლაპარაკებებზე საკითხების განხილვისას.

- ✓ **რეკომენდაციების სისტემატურად შემუშავება** და მათი გაზიარება მოლაპარაკებების პროცესის დელეგატებთან.
- ✓ მოლაპარაკებების მონაწილეებთან **ჟენევის დისკუსიების მიმდინარეობის შესახებ შეხვედრების აქტიური ინიცირება** ინფორმაციის გაცვლის მიზნით.
- ✓ სამშვიდობო მოლაპარაკებებში **ქალთა ჩართვის ადვოკატირების მიმართულებით აქტიური მუშაობის** ჩატარება.
- ✓ ჟენევის მოლაპარაკებების **მონიტორინგის და შეფასების პერიოდულად განხორციელება** პროცესის გამჭვირვალობის და მოსახლეობის წინაშე დელეგატების ანგარიშგებისა და მიღწეული შედეგების ხარისხის გამოსავლენად.

მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს

- ✓ **ჟენევის მოლაპარაკებების საკითხების ფართოდ გაშუქება.** აღნიშნულ თემას მიეძღვნას თოქ-შოუები, სატელევიზიო და რადიოგადაცემები ჟენევის პროცესის დელეგატებისა და სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობით.
- ✓ **დოკუმენტური ფილმების შექმნა, თემატური გადაცემების მოწყობა, სტატიების დანერა** კონფლიქტის შედეგად დაზარალებული ადამიანების ცხოვრებასა და პრობლემებზე. განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს გალის რაიონში მცხოვრებ ქართულ მოსახლეობას.
- ✓ ბეჭდური საშუალებებისა და ტელე-რადიოკომპანიების ხელმძღვანელების მხრიდან **მხარდაჭერა და სტიმული მშვიდობის საკითხებისადმი მიძღვნილი ინფორმაციის გავრცელებაში.**
- ✓ **„სამშვიდობო ჟურნალისტიკის“ განვითარების ხელშეწყობა.** ჟურნალისტიკა საგანმანათლებლო დონის ამაღლება მშვიდობის საკითხებში შესაბამის ტრენინგებსა და საგანმანათლებლო კურსებში მათი ჩართვის გზით.

რეკომენდაციები მოლაპარაკების პროცესში ბანსახილველი საკითხების შესახებ

- ✓ **გალის ინციდენტების პრევენციის და მათზე რეაგირების მექანიზმის** - როგორც კომუნიკაციის გაუმჯობესების და აფხაზეთის რეგიონის ადმინისტრაციულ საზღვრებზე დაძაბულობის შემცირების საშუალების - **მუშაობის სასწრაფო განახლება**.
- ✓ **ქალთა ორგანიზაციების და გენდერის საკითხებში ექსპერტების ჩართვა** ინციდენტების პრევენციის და მათზე რეაგირების მექანიზმის ფორმატში გამართულ შეხვედრებზე ქალთა პრობლემების მიმართ სათანადო ყურადღების მიქცევის უზრუნველსაყოფად და შესაბამისი გადაწყვეტილების ძიებისათვის.
- ✓ **გალის რაიონის მოსახლეობისთვის ენგურის ხიდზე თავისუფალი გადაადგილების პირობების შექმნა**, მათ შორის მოუწესრიგებელი ინფრასტრუქტურის პრობლემების (ხიდის რემონტი, სარეისო ავტობუსის გაშვება და მისთ.) მოგვარება.
- ✓ **სათანადო დოკუმენტების** (პასპორტი, მონმობა, ბინადრობის ნებართვა) **მიღების პირობების გამარტივება**, რაც ხელს უშლის გალის რაიონის მოსახლეობას, თავისუფლად გადავიდეს მდინარე ენგურის გამშვებ პუნქტებზე.
- ✓ **ქართველი მოსახლეობის განათლების უფლების დაცვის საკითხის** აქტიური განხილვა და მშობლიურ ენაზე სწავლის შესაძლებლობის უზრუნველყოფა. ორივე მხარისთვის შემუშავდეს სტრატეგია, რომელიც ხელს შეუწყობს იმას, რომ, ერთი მხრივ, არ შეიღახოს ქართველთა უფლება - ისწავლონ მშობლიურ ენაზე და არ აიძულონ მათ საცხოვრებელი ადგილების დატოვება სასურველი განათლების მისაღებად და, მეორე მხრივ, დაინერგოს აფხაზური და რუსული ენების გაძლიერებული სწავლება ქართულ სკოლებში - აფხაზეთის საზოგადოების ცხოვრებაში გალის რაიონის მოსახლეობის უფრო ჰარმონიული და თანდათანობითი ინტეგრაციისათვის.

- ✓ **მექანიზმის შექმნა თავისუფალი ვაჭრობისათვის** ქართულ და აფხაზურ მხარეებს შორის. შერიგების ზოლის გარკვეულ მონაკვეთზე „თავისუფალი ეკონომიკური ზონის“ შექმნის აქტიური განხილვა მოლაპარაკებებზე.
- ✓ **გალის რაიონში ჯანდაცვის თანამედროვე სისტემის შექმნა.** გალის რაიონში სათანადო აღჭურვილობის ამბულატორიებისა და სამედიცინო ცენტრების შექმნის / რეაბილიტაციის / განვითარების საკითხის განხილვა და მოგვარება (მათ შორის მათი უზრუნველყოფა საკმარისი რაოდენობის სამედიცინო დახმარების მანქანით და სპეციალური ტექნიკური სამედიცინო აპარატურით).
- ✓ **სარეაბილიტაციო ცენტრების შექმნისა და გახსნის ხელშეწყობა** მუდმივი სტრესის, ემოციური და ფიზიკური დაძაბულობის პირობებში მცხოვრები ქალების, გოგონებისა და ბავშვების აუცილებელი ფსიქორეაბილიტაციის უზრუნველყოფისათვის.
- ✓ **წყალსაცავების დაბინძურების** პრობლემის მოგვარება - გალის რაიონის მოსახლეობის უზრუნველყოფა სასმელი წყლით.
- ✓ ქალების მიერ **აფხაზეთის ტერიტორიაზე ახლობლების საფლავების მონახულების** საკითხის მოგვარება.

რეკომენდაციები ქალთა მონაწილეობის უზრუნველყოფისთვის მოლაპარაკებების პროცესში

საერთაშორისო ორგანიზაციებს

- ✓ გაეროს, ევროკავშირის და სამშვიდობო მოლაპარაკებების პროცესების სხვა ძირითადი მოთამაშეების მიერ ზემოქმედების არსებული **პოლიტიკური და ფინანსური ბერკეტების გამოყენება გენდერული კვოტების დანერგვისთვის** მოლაპარაკებებზე ქალების „კრიტიკული მასის“ შექმნის მიზნით.

- ✓ მოლაპარაკების პროცესში მედიატორებისა და ფასილიტატორების სახით **გენდერული საკითხების ექსპერტების ჩართვის ნახალისება.**
- ✓ სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა შტოში სქესთა თანაბარი წარმომადგენლობისკენ მიმართული **საკანონმდებლო და კონსტიტუციური რეფორმების მხარდაჭერა** და ნახალისება.
- ✓ არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ქალთა პოლიტიკური გაძლიერებისა და სამშვიდობო მოლაპარაკებებში მათი აქტიური წინსვლის მიზნით შემუშავებული **პროგრამების და პროექტების აქტიური მხარდაჭერა.**

სახელმწიფო სტრუქტურებს

- ✓ ქალთა არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და გენდერული საკითხების ექსპერტების აქტიური თანამშრომლობის გზით **რეზოლუცია 1325-ის განხორციელების ეროვნული სამოქმედო გეგმების შემუშავება და მიღება.** გეგმებში მკაფიოდ განისაზღვრება კონკრეტული ღონისძიებები, დროის და ფინანსური რესურსების და ასევე მონიტორინგის და ანგარიშგების მექანიზმების აღნიშვნით.
- ✓ აქტიური მონაწილეობა სამუშაო შეხვედრებში, რომლებიც ეძღვნება **რეზოლუცია 1325-ის განხორციელების ეროვნულ სამოქმედო გეგმას.**
- ✓ ხელისუფლების ეშელონებში მაღალჩინოსანთა **გენდერული განათლების და გენდერული მგრძობელობის განვითარებისაკენ მიმართული პროგრამების** ნახალისება და მხარდაჭერა.
- ✓ საკანონმდებლო და კონსტიტუციური რეფორმების გატარება, მათ შორის კონკრეტული და პრაქტიკული ინსტრუმენტების დანერგვა, **კვოტირების სისტემის მიღება,** რაც ხელს შეუწყობს გენდერული თანასწორობის დამყარებას სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა შტოში.

- ✓ *სოციალური პოლიტიკის გატარება და პოპულარიზება*, რაც მიმართულია ყოფითი პირობების შემსუბუქების, მამაკაცსა და ქალს შორის შვილების აღზრდისა და საოჯახო მოვალეობების თანაბარი განაწილებისაკენ.
- ✓ *ხელსაყრელი საშუალო პირობების შექმნის* ხელშეწყობა, რაც ქალს შესაძლებლობას მისცემს, ერთმანეთს შეუთავსოს შრომა და დედობა.

არასამთავრობო ორგანიზაციებს

- ✓ მუშაობის ჩატარება ადგილობრივ და ეროვნულ დონეზე გაეროს უშიშროების საბჭოს *რეზოლუცია 1325-ის დებულებების პოპულარიზების და საზოგადოების ყურადღების მიქცევის მიზნით*, მათ შორის შესაბამისი კამპანიების ორგანიზება და მოწყობა მასმედიის აქტიური გამოყენებით: ტრენინგებისა და სემინარების გამართვა გენდერული სენსიტიზაციის და კადრების მომზადებისთვის როგორც სამოქალაქო საზოგადოებაში, ისე სახელმწიფო სტრუქტურებში.
- ✓ მოლაპარაკებებში *ქალთა მონაწილეობის წარმატებული საერთაშორისო გამოცდილების შესწავლა* და მისი დანერგვის ადვოკატირება სახელმწიფო სტრუქტურების წინაშე.

მასმედიას

- ✓ სამშვიდობო მოლაპარაკებებში და სამშვიდობო პროცესებში მონაწილე *ქალთა საჯაროობის მეტი ხარისხის უზრუნველყოფა*.
- ✓ პოლიტიკურ და საჯარო პოსტებზე დაკავებული *ქალების წარდგენა გენდერული სტერეოტიპების გარეშე* - აქცენტით მათ კვალიფიკაციასა და პოლიტიკურ მიღწევებზე სახელმწიფო მმართველობის სფეროში.

**კულტურულ-ჰუმანიტარული
ფონდი „სოხუმი“**

პროექტის დირექტორი - ალლა გამახარია
პროექტის კოორდინატორი - მერი ბელაშვილი
ასისტენტი - გურანდა გვანცელაძე
თარგმანი რუსულიდან - ლალი შენგელია

რედაქტორი - ლალი შენგელია

დიზაინი - ლია კოსტავა

მისამართი:

ქ. ქუთაისი, მგალობლიშვილის 6
ტელ: 27 29 02 ფაქსი: 27 13 68
ელფოსტა: womansukhumi@gmail.com
ვებგვერდი: www.fsokhumi.ge

EKATERINE GAMAKHARIA

**WOMEN'S PARTICIPATION
IN GENEVA TALKS:
PROBLEMS,
ACHIEVEMENTS,
PROSPECTS**

Printed with the support
of Federal Department
of Foreign Affairs FDFA

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Viewpoints expressed in the publication are not necessarily
to reflect the views of the donor organization

KUTAISI 2015

ABOUT THE AUTHOR

The main focus of Ekaterine Gamakharia's work is on human rights, particularly those of women and of internally displaced people (IDPs). Ekaterine Gamakharia is a participant of a number of national and international conferences, trainings and seminars on women's rights, conflict resolution and peace-building. Her first employment was with Cultural-Humanitarian Fund "Sukhumi". In 2000-2006 she was the Director of the Women's Rights Protection Division and she continues to work for Fund "Sukhumi" as a consultant up to present. In 2006 Ekaterine Gamakharia was awarded the John Smith Memorial Trust Fellowship to study democratic institutions in Great Britain, then - Edmund Muskie Fellowship to study international human rights law in the US. In 2006-2007 she completed her Master's Degree in the International Human Rights Law at Indiana University Robert H. McKinney School of Law – Indiana University Purdue University Indianapolis (IUPUI), US. In 2007-2008 she worked as a National Consultant on IDP issues for the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) in Tbilisi, Georgia. Since 2008 she has lived in Baku working as a freelance consultant and trainer for various NGOs.

Ekaterine Gamakharia is the author of analytic reports, books and manuals: "The Role of Women in Peace Building", "Women at the Negotiating Table", "The Road to Peace", "Phenomenon of Women's Leadership", "Gender and Political Parties", "Local Government and Gender", "Women in Search of Peace", "Assessment of the Level of Women's Human Security in Western Georgia".

CONTENTS

INTRODUCTION	50
RESEARCH AIMS AND METHODOLOGY	53
FINDINGS OF THE STUDY	54
1. Public Awareness of the Progress of Geneva Talks	54
2. Significance of Geneva Talks for the Society	57
3. Problems Requiring Attention and Solution during the Negotiations	59
4. Role and Significance of women’s participation in the negotiation process	63
5. Effectiveness of Security Council Resolution 1325 in Strengthening Women’s Role in Conflict Resolution	65
6. Mechanisms for Strengthening Women’s Role in Peace Processes	68
CONCLUSIONS	70
RECOMMENDATIONS	73

INTRODUCTION

The United Nations Security Council Resolution 1325 on “Women, Peace and Security” has become a historic milestone acknowledging the importance of gender equality and women’s contribution to the cause of building international peace and security. However, 15 years after the adoption of the resolution that calls for women’s equal participation and full engagement in conflict prevention and resolution, peace building and peace negotiations, their involvement in the highest echelons of power and in the process of peace negotiations remains insignificant.

According to UN Women 2012 analysis, out of 31 official peace negotiations in the period between 1992 and 2011, women constituted only 2.4% of chief mediators, 3.7% of witnesses to peace negotiations, 9% of negotiation team members and 4% of signatories of peace agreements.¹ The data of the research conducted at the University of Ulster show that out of 585 peace agreements signed between 1990 and 2010 only 16% (92 agreements) contain any explicit references to women, and qualitative characteristics of these references are far from significant. These examples confirm that women’s role in promoting peace, security remains undervalued, and their opinions are seldom heard and taken into account.

Women’s participation in peace processes in Georgia has increased significantly, mainly through active involvement and tireless work of women’s non-governmental organizations, who are leaders in the fields of people to people diplomacy and post-conflict peace-building. It is women who establish direct contacts between women on both sides of the conflict and lay the foundation for long-term peace and stable future through learning to understand and appreciate each other’s deep emotional experiences and threats, building trust and developing skills for peaceful interaction.

The main official platform for peace negotiations in Georgia, Geneva Talks were initiated in 2002 and their format changed soon after the brief

¹ UN Women, “Women’s participation in Peace Negotiations: Connections between presence and influence”, 2012, New York, page, 3, available at: <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2012/10/wpssourcebook-03a-womenpeace negotiations-en.pdf>

Georgian-Russian war in August 2008. Since October 15, 2008 Geneva Talks have been carried out in agreement with the Ceasefire Plan of August 12 and under the aegis of the EU, the OSCE and the UN also involving representatives of Tbilisi, Moscow, Washington, Sukhumi and Tskhinvali.

Each side participating in Geneva Talks has a quota of participants. Georgia is represented by ten participants approved by the Prime Minister of the country. Geneva forum is divided into two working groups: 1) on security and stability; and 2) on IDP/refugee issues, with Representatives of the sides (experts, delegates) taking part individually.

It is noteworthy that Georgia had the highest number of women delegates in 2012 when in accordance with the Prime Minister's resolution of December 13, 2011 the fourth woman representative was added to the three previously approved women delegates, thus making up 40% of the delegation. This increase in women's representation in the negotiations was largely due to 2012-2015 national action plan for implementation of the UN Security Council Resolutions #1325, (1820, 1888, 1889 and 1960) on "Women, Peace and Security" approved by the resolution of the Georgian Parliament. One of the goals of this document was to support participation of women in peace negotiations and peace-building related matters.

The year 2012 was notable not only because of the increase in the number of women involved in peace negotiations, but also for important positive initiatives directed at improved cooperation and interaction between women representing civil society and women participants of negotiations. A group of women from civil society organizations developed recommendations concerning the issues that are of primary concern for women affected by conflict suggesting that these issues should be included in the agenda of the negotiations. Unfortunately, due to certain objective or subjective reasons mainly related to existing political situation, this initiative failed to produce any significant outcomes and many of the issues raised by the women were never discussed during the negotiations and consequently, have not been reflected in peace agreements. Since March 2015 Georgian side has been represented by only three women in Geneva Talks, while Abkhazian and Ossetian sides have no women delegates. However, the precedent of 2012 undoubtedly represents a positive example of cooperation between

the third sector and state institutions and outlines a course to be followed in order to raise government officials' awareness of the concerns of conflict-affected population as well as ensure public accountability of peace process participants.

At present, seven years after the beginning of Geneva Talks and following 33 rounds of negotiations, it is still hard to talk about any significant positive results for either of the working groups. The main significant achievement of Geneva Talks is the decision of February 18, 2009 to set up Incident Prevention and Response Mechanisms (IPRM), which aim to "ensure a timely and adequate response to the security situation, including incidents and their investigation, security of vital installations and infrastructure, responding to criminal activities, ensuring effective delivery of humanitarian aid, and any other issues which could affect stability and security, with a particular focus on incident prevention and response."² In addition to the Mechanisms a telephone hotline started to operate in both conflict zones and it proved to be extremely effective in establishing common understanding of the events connected with specific incidents. It also often helped defuse tension.

Creating IPRM led to series of meetings between representatives of EU Monitoring Mission (EUMM), UN, OSCE, Russia, Georgian, Abkhazian and Ossetian sides. Although IPRM was the only forum for all the sides to exchange information on local incidents, criminal cases, and human rights violations, in March 2012 meetings in Gali within this format were discontinued and have not been resumed since.³ There is a lot of evidence to confirm that average people with their vital everyday concerns that demand attention and solution often find themselves hostages of political interests and feuds.

Practical exclusion of women from official negotiations, absence of direct consultations and accountability of government officials to representatives of civil society and the process that has reached a stagnation stage

² "Living in Limbo - Rights of Ethnic Georgians Returnees to the Gali District of Abkhazia", Human Rights Watch report, July, 2011, p. 13.

³ IPRM meetings were discontinued after Sokhumi denounced then head of EUMM as "undesirable person on the Abkhaz territory". Civil Georgia, 24 September, 2013, <http://civil.ge/eng/article.php?id=26488>

are the factors that resulted in a project developed by women's NGOs. The joint project aims to provide an analysis of the process of Georgian-Abkhazian negotiations at the official level, to identify the most challenging obstacles to their success and avoid stereotypes attempting to develop fresh ideas to discuss during Geneva Talks. Furthermore, the main goal of the joint project lies in influencing public opinion and raising awareness of the important contribution women can make to building sustainable peace.

Women with rich and diverse experience of cooperation and effective interaction on both sides of the conflict, having travelled a long and difficult path to constructing a direct dialogue and building trust in the frame of people to people diplomacy even when any dialogue at the political level seemed impossible, have accumulated a capital of ideas to invest in the process of conflict resolution. They have capacity to champion peace-building initiatives and bring fresh alternative approaches to the transformation and peaceful resolution of Georgian-Abkhazian conflict.

RESEARCH AIMS AND METHODOLOGY =====

The research aimed to contribute to forming favorable public opinion with regard to involving more women in the official process of peaceful resolution of conflicts and to raise the awareness of the important contribution women can make to building sustainable peace.

The study had the following objectives:

- researching public opinion regarding the progress and challenges of Geneva process;
- identifying the level of public awareness of Geneva talks and the issues discussed there;
- analyzing the public attitude to women's increased involvement and effective ways of promoting their participation in the process of negotiations;
- developing specific recommendations aimed at strengthening women's role in the process of negotiations and offering for the delegate's consideration certain issues that are of particular concern to those affected by the conflict.

In order to achieve the aims and objectives listed above, qualita-

tive research using the methods of focus group and individual in-depth interviews was carried out in August 2015. The participants included representatives of state agencies and civil society organizations that are directly involved in the issues of conflict resolution and strengthening women's role in peace-building processes and that possess information concerning the situation in the conflict zone. Eight participants were interviewed in a focus group and 10 more took part in in-depth interviews lasting from 45 to 90 minutes.

Although all the participants demonstrated interest and openness during interviews, support of state agencies in organizing the research and eager interest of their representatives during the interviews deserve special mention.

The findings of the research will serve as the basis for future actions directed towards advocacy of women's involvement in official negotiations and searching for solutions to problems faced by people most affected by conflict.

FINDINGS OF THE STUDY --- ---

1. Public Awareness of the Progress of Geneva Talks

Overwhelming majority of research participants believed that awareness of the process of Geneva talks is very insignificant due to a number of reasons.

It was often mentioned in the interviews that in spite of a variety of sources of information, such as television, internet, print media, meetings with the delegates, trainings and personal contacts, the information provided to the public often lacks analysis and details and is thus rather superficial. According to the interviewees, this is mainly due to **low public interest** to this topic and absence of public demand for detailed information on the progress of negotiations. This lack of interest in its turn is attributed to **“unproductiveness of the negotiation process”**:

«*The society is not interested in the topic of negotiations which is most probably caused by lack of tangible outcomes...»*

«*We have got used to the process taking its course without producing any results, there are no expectations, and consequently, any interest to this topic has disappeared».*

It was also stated that politicians and those who are directly involved in negotiations in their role as sources of first-hand information and main actors of the official peace process should increase their efforts to foster public interest in this topic:

«*I remember great interest caused by the meeting of civil society organizations with Ketevan Tsikhelashvili⁴, a participant of the negotiations, where some issues of the negotiation process were discussed – the hall was overcrowded and questions were endless... We need to adopt this practice and encourage similar initiatives»*

Despite being somewhat disillusioned with the progress of negotiations the interviewees emphasized the importance of active awareness-raising with regard to the Geneva Talks and the need to encourage participation of women including IDPs and residents of the conflict zone:

«*State officials do not always realize and appreciate the difficulties people living in the conflict zone have to face, they do not feel what ordeal people need to go through when crossing Inguri Bridge or what conditions children have in their schools, at what cost they have to fight for their health... They should meet people more and listen to those who experience this and shoulder the whole burden of problems caused by the conflict!»*

According to some of the study participants, the quality of information exchange and public accountability can be improved through **direct face-to-face meeting between delegates of negotiations and represen-**

⁴ Ketevan Tsikhelashvili - First deputy State Minister of Georgia for Reconciliation and Civic Equality. She heads the group working on humanitarian issues at Geneva talks.

tatives of civil society. In interviewees' opinion, information meetings with NGOs, community leaders and active citizens before and after negotiations, where information on negotiation processes will be shared and the public will have an opportunity to make suggestions concerning some important issues to be discussed during Geneva talks, will increase their effectiveness and add legitimacy to the voices of negotiators:

« *It would be good if before and after every round of Geneva talks negotiation participants and people in the know could meet with public and provide them with detailed information about the process, learn from the community about their concerns and answer any questions. This would make their work more effective and will ensure legitimacy of their representation during the Talks.* »

It was also suggested that media should focus more on the concerns of the population from the conflict zone. Making documentaries, broadcasting radio programs and talk shows covering problems of the people affected by conflict will, in the interviewees' opinion, emphasize topicality of these issues and evoke public interest ensuring wider publicity and response.

The interviews reveal the participants' negative assessment of the fact that the meetings in the format of Incident Prevention and Response Mechanisms were discontinued. They claim that this was the only mechanism that was not politicized and represented a valuable tool for exchange of information and discussion of security issues arising in the conflict zone. However, it was also mentioned that, like Geneva talks, this mechanism failed to ensure adequate involvement and exchange of information with civil society organizations:

« *Unfortunately, issues discussed in the frame of IPRM are closed for the general public; no civil society organizations take part in the process. For instance, during the meetings (in the IPRM format) they put up a tent for media, where journalists could ask representatives of the sides some questions after the meeting. However, civil society organizations working with conflicting sides are deprived of the chance of direct participation in these meetings and the information is closed for the society.* »

2. Significance of Geneva Talks for the Society

Overwhelming majority of the respondents shares the opinion that Geneva format and resulting discussions are important and extremely significant as at present it is the only **formal setting for the dialogue**, information exchange and coordination between the conflicting sides.

«*Geneva process is important because this is the only setting where Georgian, Abkhazian and Ossetian sides are given the opportunity to listen to each other, share their opinions and assess the existing situation regarding human rights in conflict zone, inform international organizations and initiate some positive developments.*»

Moreover, according to the research participants, involvement of mediators from key international actors such as UN, EU, OSCE adds more weight to the process. It is notable that some of the respondents consider that **excluding Russia from the list of mediators and its recognition as a conflicting side** is a fair step which took years of effort to achieve. However, some participants stress that defining the conflict as only Georgian-Russian conflict and **ignoring Abkhazian and Ossetian sides is not only unfair but also counterproductive.**

It was mentioned that Geneva talks have made it possible to reach agreements on a number of issues such as **exchange of archive documents**, as well as promoting the issue of **free access to Georgian health care for Abkhazian population**. However, having progress only in limited number of issues, however important, and leaving many topical problems unresolved, the process overall cannot be assessed as productive and thus the effectiveness and progress of the discussions are in question.

Even though the course and progress of Geneva Talks are assessed as unsatisfactory by the interviewees, it was often emphasized that possibility to communicate in an informal setting gives significance to this process and may become an important factor for future progress:

« It is very important to have a dialogue between the conflicting sides, especially at international level involving international actors. However, in my opinion it is more important to have informal talks and communication, which occur in lobbies, beyond the official setting. Social and humanitarian topics and security issues discussed informally will undoubtedly lead to positive results and those topics will be included in the agenda of future rounds of negotiations».

It was noted with regret that **unconstructiveness of the Abkhazian side and politicization of humanitarian issues** hampers achieving sustainable results in negotiations:

« Issues such as return of IDPs and refugees from Abkhazia to their homes, protection of the rights of Georgians remaining in Abkhazia face insurmountable obstacles. The Abkhazian side strongly opposes inclusion of these topics in the negotiation agenda... Sukhumi and Tskhinvali try to politicize the question of IDPs return, which is a purely humanitarian issue».

The research participants mentioned that, on the one hand, Geneva process is experiencing certain stagnation and is making no headway, but on the other hand, there is still hope that the process has not exhausted its potential for further development. In the opinion of research participants **generating new alternative ideas, strengthening cooperation between the sides and carrying out thorough preliminary and preparatory work** among the participants before each round of negotiations would guarantee future success of the process.

It was also noted that the negotiations should be a “bold process” enriched with sensible and decisive approaches:

« They often say that the war needs courage... I have seen the war and I can say that the peace and peace-building require far more courage and sensible actions which are based on understanding and respecting the opposite side».

In the course of the research it was claimed that it is necessary to seek a new, more flexible and effective format of negotiations which

would make the process more attractive and acceptable for all parties involved in the conflict. For example, it was proposed that -

“It is necessary without politicization of the process and without infringing territorial integrity of Georgia to find a flexible form and format within which Abkhazian and Ossetian sides would have the possibility to have direct dialogue with Georgian side on the official level.”

It was also proposed to change the negotiation format in such a way that would allow **engagement of the representatives from civil society and non-governmental sector in the negotiations.**

In the opinion of representatives of women organizations, in order to overcome the deadlocks in unsuccessful negotiations, it is crucial to involve a considerable number of women in the process. Reaching the “critical mass” of women from both sides would not only alter the vector and direction of discussed issues, but also break the impasse in the negotiations and enhance the quality of the process:

« *Lack of women in the negotiations and absence of women from Abkhazian side contributes to a certain stagnation of the process. Creation of “critical mass” of women politicians and delegates from both sides who can influence the course of discussion would help to enrich the peace process with new approaches and ideas as well to enhance the quality of the process».*

3. Problems Requiring Attention and Solution in the Negotiations

In the interviews, the participants raised the issues and questions that are of particular concern for the population affected by conflict and that require not only special attention of the delegates, but also some practical measures for their solution.

Restriction of the freedom of movement of Georgian population is considered by majority of the interviewees as one of the major issues leading to a whole chain of problems that create obstacles for normal dignified life of Georgian population of Abkhazia. Kinship, health care issues, education, social security and economic activities are all fields

that connect Georgian population of Gali region with the rest of Georgia. Innumerable obstacles restricting movement of the people living in or connected in some way with Abkhazia infringe their rights and make them vulnerable.

The information provided by research participants confirms that **problems with documents** represent the main obstacle for freedom of movement of Georgian population. One of the interviewees claimed that possession of **Abkhazian passports** or identity cards is a necessity for those who attempt to pass check-points set up for Gali population in Abkhazia. These can be obtained only after **renouncing Georgian citizenship**. Considering the population profile of Gali region, for majority this requirement is unacceptable. An alternative way for unrestricted movement is a **residence permit**. However, obtaining such document is vastly complicated due to red tape, corrupted system of document issuance and inefficient infrastructure.

Children, the elderly and women or anyone who has to travel to Georgia for medical purposes, education or visiting relatives, but is not prepared to exchange Georgian citizenship for an Abkhazian passport or cannot obtain residence permit because of existing obstacles are forced to cross the Inguri River taking roundabout routes thus endangering their psycho-emotional and physical health:

« I have often seen women and children who had to cross the river walking in the water up to their waists in order to get to Zugdidi, Kutaisi or Tbilisi ... Most often they have to cross the river because they need medical care. The route they have to take harms their health even more and worsens their condition»

Several interviewees gave an example of a 13-year-old from Gali region whom these problems with documentation cost his life:

« A thirteen-year-old kid who needed immediate hospitalization and medical attention died because he didn't have the necessary documents and so the issue of his urgent transportation across Inguri River could not be solved in time... The parents had to travel by roundabout routes with the kid and this had a fatal outcome.»

It was observed that people in grave or critical condition who need immediate hospitalization are often denied permission to cross the dividing line because of the necessary documents and this threatens their lives. Consequently, **liberalization of issuance of documents** needed to cross the Inguri River is an important topic to be discussed during the talks.

Another issue also covered in the interviews dealt with **invitations and passes** required for those who wish to enter Abkhazian territory in order to visit their relatives or the graves of their family members. Problems arise when, for instance, a person invited to Gali is not allowed to leave this region and travel to other regions of Abkhazia without an additional invitation from the specific area:

« ... *having an invitation from Gali I couldn't go to Gulripshi and visit the graves of my relatives. I needed an invitation from Gulripshi for this, which is connected with additional complications ... An attempt to travel beyond Gali without such an invitation could end in my detention and fine ...* »

According to one of the interviewees, the question that also deserves prompt response is **rehabilitation of Inguri Bridge**. This would allow for unhampered movement of coaches on the bridge and make crossing much easier for many people:

« *It has been impossible for a long time to find a solution to the problem of Inguri Bridge repairs... For 22 years now people have had to cross the bridge in carts or haul heavy sacks and bundles by hand... People, and it's mainly women and elderly people, have to damage their health by carrying heavy load in heat, snow or rain from Gali to Zugdidi and back...* »

Issues of health care are among the most pressing concerns of Gali population. Shortage of adequately equipped medical centers and lack of ambulances for emergency transportation increases vulnerability of the population.

Another issue that emerged in the study was connected with Gali population conducting business on Georgian territory, in particular obstacles to “hazelnut business”. One of the women participants claimed that at the moment hazelnut business is one of the most important family businesses

and the main source of income for many in Gali. However, it is connected with great risks for the population and is not regulated in any way. Corruption and inefficiency of legal mechanisms controlling the transportation of the cargo across Inguri Bridge forces many inhabitants of Gali to transport hazelnuts via roundabout routes endangering the cargo as well as themselves. Creating a possibility for Gali population to transport and sell hazelnuts in Zugdidi after paying a reasonable official charge at the checkpoint will help prevent corruption surrounding the so called “hazelnut business”. This will also create favourable business environment in general and possibility to live in dignity for Georgians in Gali region.

Restriction of the right of Georgians in Gali to **receive education in their native language** is one of the most burning issues in the majority opinion. The fact that Georgian schools have closed down and Russian language education has been introduced in a region mostly populated with Georgians is interpreted as an attempt at “Russification” and “cultural genocide” of ethnic Georgians living on the territory of Abkhazia at present. The research participants believe that because of this situation, families with children who do not know Russian will be forced to leave their homes and move to Zugdidi or other towns in Georgia so that the children can get education in a native language.

«*From this September, 11 former Georgian schools will stop teaching in Georgian and start functioning in Russian... This will deprive Georgian population of the opportunity to receive education in their mother tongue and it is a catastrophe for people living in Gali region»...*

The **problem of water pollution** was also raised. One of the study participants mentioned laboratory findings confirming the pollution of the headwork, which provides water to the whole of Gali region. This may cause poisoning of the local population as it once happened in Tkvarcheli. Absence of the political will in Abkhazian government bodies has made finding the solution to this problem impossible so far.

The topic of **mothers and wives visiting their sons and husbands' graves** is another serious concern that has remained unsolved in spite of being discussed repeatedly.

«*For about more than twenty years we have been trying to promote the question in Talks concerning permission for women to visit graves of their husbands and sons on certain holidays, when they could shed a few tears and light a candle... This issue was almost solved, but it came to naught. This is not a political issue now, is it?»*

It was also revealed in the interviews that it has been impossible to get certain issues off the ground, because **the process has been over-politicized**:

«*Humanitarian issues that are easy to solve and simply require human approach and empathy should not be politicized»*

The issues listed above confirm that at this point there are a number of major urgent problems whose solution is crucial for people living in the conflict zone. Existence of problems connected with the freedom of movement, obtaining official documents, native language education and freedom of trade and cargo transportation alongside with certain other social and routine everyday challenges aggravates the condition of women and children and has a negative effect on Georgian population's chance to lead a full and dignified life in the conflict zone. Moreover, these factors hamper any attempts to improve relationships between the conflicting sides and build long-term sustainable peace.

4. The Role and Significance of Women's Participation in the Negotiation Process

In the course of the research every interviewee concurred that the role and significance of women in peace-building is immense and it is very important to ensure the participation of women as rightful citizens in all spheres of life whether economic, political or social. It was especially stressed that it is crucial to involve women in peace negotiations in order to effectively lobby the solutions to social and humanitarian problems, which are most topical for the population affected by the conflict.

It was noted that inclusion of big number of women in the process of official negotiations, which are mainly concentrated on the issues of sovereignty and power, would make it possible to shift the focus from political to the humanitarian topics:

«As the work experience reveals, in the majority of cases social and domestic problems of the population are in women's sphere of interests and therefore, it is women who often lobby solutions to these problems».

According to the interviewees, the women are able not only to present more information on how women and children are affected by the actual situation but also to introduce nonstandard approaches in the process of official peace negotiations, which are vitally important for building sustainable peace.

Although everyone agreed on the positive and important potential and role of women in political and social life, it should also be noted that traditional understanding of the social role of women as the preservers of hearth, housekeepers and child carers still prevails in social consciousness and determines public attitude to women's active involvement in structures of political power:

As it was mentioned in the course of the research *"Women have considerable potential for political activities but it should be remembered that woman's role in the family is crucial especially in the light of the demographic slump in the country. On the one hand, by getting involved in political life, women jeopardize their families but on the other hand, women are needed in politics... Therefore, it is important to find the balance!"*

Overwhelming majority of research participants consider that due to their specific virtues, which distinguish them from men, women can play a crucial role in conflict prevention and resolution.

In the course of the interviews a number of qualities was listed, which, in the opinion of interviewees, makes women irreplaceable in the piece-building process and conflict resolution:

❖ **Peacefulness** – *"Women are more inclined to maintenance of peace, whereas men are more inclined to aggressive actions";*

❖ **Patience and self-control** – *"What can be endured by women cannot be endured by men... Women are psychologically more balanced and can maintain self-control even with negatively disposed people";*

❖ **Ability to compromise** – *"Women can make concessions and compromise more easily and can find alternative solutions to problems";*

❖ **Empathy** – *"Women are more sensitive and can take problems to heart";*

❖ **Care for the future generation-** *Women take a more careful approach to conflict inflammation, as they better realize the painful consequences of war. Women always think of the future generation and of creating conditions for peaceful and secure life for their children and families”.*

Although interviewees identified qualities that give women an advantage when it comes to conflict resolution, they also claimed that, ironically, when finding themselves in high positions of power and decision-making, women often become similar to men and start to play by “men’s rules”. In the opinion of research participants, this trend erodes those valuable special qualities of women, which are essential for present-day political life. One of the interviewees noted:

« *Women are rewarded with qualities such as ability to compromise, sensitivity, social sensibility... While having discussion around the topics of war and peace they are primarily focused on negative consequences of the conflict...However, unfortunately as soon as they become decision-makers, they become similar to men... It is very important that women remain loyal to their virtues which may be positively employed in political life».*

It was also noted that involving women in peace talks does not inherently change the whole picture of the process unless, on the one hand, women are involved from both sides of the conflict and on the other hand, inclusion of significant number of competent professional women from different walks of life is ensured. This will promote specific humanitarian and social problems and have tangible effects on decision-making.

5. Effectiveness of Security Council Resolution 1325 in Strengthening Women’s Role in Conflict Resolution

The discussion of the effects of Security Council Resolution 1325 on strengthening women’s role in peace processes confirmed that majority of study participants view this document as an important instrument created to promote women’s active involvement in peace negotiations and conflict resolution, but in terms of its practical outcomes it leaves much to be desired.

According to the interviewees, the fact that a woman heads Geor-

gian delegation in Geneva Talks, or appointment of a woman to the post of the Minister of Defense of Georgia combined with a gradually growing number of women in local self-government are all indicators of success of the reforms implemented in Georgia and aimed at gender equality.

However, in spite of some progress, the interviewees' attitude towards the effectiveness of the Resolution remains skeptical. They commented that the document is mainly of declarative nature and 15 years after its adoption many of the problems connected with gender relations remain unsolved. Senior state officials are still mostly men and the movement towards increasing involvement of women at the political level including their participation in peace negotiations is rather slow and often practically imperceptible.

It was noted that the state fails to take practical measures for promoting gender equality, no steps are made towards providing training in gender issues for state officials occupying key positions and as a result decision-makers still lack gender sensitivity and remain in the power of gender stereotypes. As one of the interviewees said, at present, all the activities aimed at gender sensitization of government officials are conducted by NGOs alone and this work is rarely seen as a priority by government representatives themselves:

«*Credit for everything done today towards gender equality and gender education should be given to non-governmental sector; it is crucial that representatives of government bodies become not only active participants but also initiators and promoters of these activities*».

According to an interviewee, there is a lot of evidence that progress in the matters of gender equality can only be achieved if government agencies have gender-sensitive personnel who appreciate the importance of women's involvement and take practical steps for their engagement at high levels of decision-making.

Among positive outcomes of the Resolution one of the study participants mentioned 2012-2015 national action plan for implementation of the UN Security Council Resolution #1325 in Georgia. National Coor-

dination Council established to support effective implementation of the action plan also received positive assessment. Working meetings of the Coordination Council take place every three months under the leadership of Interagency Council on Human Rights of the Administration of the Prime Minister of Georgia and involve representatives of state agencies, public defender's office and NGOs. These meetings are described as a valuable forum for information exchange, accountability, interaction and cooperation in the process of action plan implementation. However, **lack of interest and responsibility on the part of senior officials and executive authorities represent a serious obstacle** on the way to achieving positive outcomes.

One of the most frequently mentioned reasons that prevent effective implementation of the national action plan for Resolution #1325 is **failure to allocate budget** for specific actions envisaged by the document. Still, the most crucial cause for the lack of progress in some interviewees' assessment is the lack of **political will**:

« *Ministries often justify their inaction by lack of budget resources, but I have to refer to the example of the Ministry of Defense, which managed to find necessary material resources for specific activities included in the action plan although they had not allocated any budget in advance... Based on this example we can say that what we are dealing with is the lack of political will and our frequent meetings and trainings with government representatives confirm this view*».

Majority expressed the view that progress in implementation of the national action plan is more noticeable if we consider the work of international organizations and non-governmental sector. They carry out activities in a variety of directions and with diverse social groups in order to improve the condition of women affected by the conflict and take specific practical steps for their defense. It is owing to active work of women's organizations, advocacy work on introduction of specific institutional mechanisms promoting women's engagement in political life and peace negotiations is currently undergoing.

6. Mechanisms for Strengthening Women's Role in Peace Processes

Introducing quotas as a special and provisional measure directed at increasing women's representation among senior officials is a topic widely discussed at various levels and during a number of forums in our country. Debate around this topic concerns mainly the questions of effectiveness of the quota system, its fairness and consequences.

Majority of the interviewees noted that in the present-day reality introduction of special provisional measures, which have legislative support and are obligatory to implement is unavoidable in order to increase women's involvement in power structures. As experience of Georgia convincingly demonstrates, it is impossible to achieve gender equality through only proclaiming equality. Legislative equality of rights of men and women does not necessarily imply equality of opportunities in practice. It was noted that there is a huge gap between the acting legislation and official rhetoric on the one hand and practices of daily life on the other. Although anti-discrimination law has been adopted and the system of financial stimulation of political parties for women's involvement has been introduced, it is not still feasible to change the situation and to reach even. 30-40% of women's participation in legislative or executive powers.

In the course of interviews it was mentioned that today women face a number of obstacles that inhibit their career advancement and it is necessary to introduce obligatory measures to assist them in promotion to key positions of power:

«*There are no adequate conditions which would stimulate women to go into politics more actively; there is no balance in sharing responsibilities in families... There is no will from the leaders of political parties to include women in the party lists on the equal basis with men... Thus, it is important to adopt appropriate legislation making it incumbent upon parties to ensure equal gender representation in party lists...»*

Apart from this, it was noted that adopting quotas should be combined with additional measures directed towards creation of adequate conditions for stimulating women to actively go into politics. For one thing, this implies implementation of social policy directed at reducing household work and child care for women, allowing equal sharing of responsibilities between both parents and for the other, it means creating acceptable working conditions which would allow women to combine work and motherhood, including offering adequate paid leaves and other benefits for pregnant women and mothers.

An opinion was also expressed that while introducing temporary measures in the form of quotas, it is necessary to ensure involvement of highly qualified, intellectual and active women in power:

« *In my understanding quotas are a guarantee for motivated women with appropriate education, professional skills, high level of awareness to come to power and no one could prevent them from doing so!*»

It should be mentioned that there was also an opinion that introducing quotas and involvement of a big number of women in political life may have negative impact on the demographic situation of the country and family stability. This proves that conservative-patriarchal stereotype of attitudes towards women still prevails in mass consciousness:

« *The more women "abandon" their families the faster demographic situation will worsen in the country... We will get the parliament filled with women but deserted, childless families*».

Furthermore, a question concerning the appropriateness of quotas in the light of emancipation and equal competition was brought up. It was noted that it is unfair to create artificial instruments for automatic involvement of women in politics; on the contrary, women should become more active and fight for their right and place in the positions of power. The examples of acting women politicians were cited to demonstrate that they were able to find their own way into the parliament or other branches of government and become firmly established there without any supporting measures:

« Women should strive for self-realization and find their place in power structures. Women today participate in politics and no one has introduced quotas for them, they competed in equal conditions which guaranteed their success and their inclusion in the top lists».

However, it is important to emphasize that all the interviewees, whether supporting the idea of quotas or opposing it, agreed that women's existing potential, their intellectual and professional capabilities should be used more actively in the political life of the country.

CONCLUSIONS

Due to the limited number of participants the findings of the research could not be generalized for the whole of Georgian population, but considering the fact that the research covered a broad spectrum of stakeholders including representatives of legislative and executive branches of government as well as non-governmental sector, certain clear trends can be identified in terms of society's attitude to the importance of Geneva Talks and the level of public awareness of the progress of peace processes; women's role in peace negotiations and the need for their increased engagement; effectiveness of UN Security Council Resolution #1325 on promoting women's role in peace processes; introduction of quota system as a necessary measure for promoting women to the highest echelons of power.

Generalization of the research findings can lead to the following conclusions:

Low public awareness of the Talks – The results of the study clearly demonstrate that the population is not sufficiently informed about the process of Geneva Talks and the information provided is largely superficial. Although television is the main source of information reaching great majority of population, the interviewees believe that direct meetings and consultations between delegates and civil society representatives

before and after each round of negotiations are the most effective way of information exchange. Such meetings, if arranged systematically, would make peace process more transparent and topical, ensure legitimacy of the issues discussed and public accountability of the officials.

Geneva Talks – the only official ground for the dialogue between the sides – Majority of the study participants view Geneva Talks as an ineffective process, producing no concrete results, which at the moment has reached a stage of stagnation. Even so, they view it as the only official space for dialogue and discussion of problematic issues in the presence of international mediators and thus, a valuable and essential mechanism for conflict resolution and peace building. However, the **absence of critical mass of women on both sides, little involvement of civil sector representatives in the peace process, overly politicized and uncompromising approach of the sides** hamper solution of problems concerning the population on both sides of the dividing line.

The need to discuss and find solutions to humanitarian issues and problems connected with human security of the population in the conflict zone remains an important condition for achieving some success in the negotiation process. The study participants touched upon a number of urgent issues that cause deep concern of the population affected by conflict and that reflect primarily on the physical and psycho-emotional condition of women and children. They emphasized the lack of political will in finding solutions to the issues such as restricted freedom of movement for Georgian population of Gali, unclear legal status and obstacles in receiving official documents, violation of the right to receive education in the native language, underdeveloped system of health care and inaccessibility of medical services in Gali region, restriction of the freedom to conduct trade across the Inguri River, refusal to allow mothers, wives and children to visit the graves of their near and dear on the territory of Abkhazia and a number of other issues. This creates obstacles for normal dignified life of Georgian population in the conflict zone and hampers any attempts to improve relationships between the conflicting sides and build long-term sustainable peace.

The importance of women's role in official negotiations and peace processes was emphasized by practically all the participants of the study. They felt that the advantage women's involvement would bring to peace negotiations was their ability to deal with an aggressive atmosphere more diplomatically and find unconventional creative approaches and solutions. Women's focus on the negative influence that conflicts have on children and women, their enhanced interest in solving social and humanitarian issues concerning the population in the conflict zone makes them extremely valuable as participants of negotiations. According to the interview data, women are inclined to move away from political problems and onto the discussion of health care, education, livelihood provision, and relations between communities - the issues that are essential to achieving sustainable peace. In the majority opinion, increasing the number of women delegates and reaching a "critical mass", thus giving them support and authority to influence the processes and promote humanitarian issues, is a prerequisite to the progress of peace negotiations. An additional factor in favour of women's increased involvement is their close links with civil society, which in itself would ensure wider public support of the peace process.

It is worth noting that in spite of recognition of women's significant role and potential in political and public life, conservative and patriarchal stereotypes still existing in the society, viewing women primarily as a demographic resource and seeing their role mainly as preservers of home and hearth that present a serious obstacle on the difficult road to gender equality.

In the course of research, comments were made concerning the ***slow progress in practical implementation of the UN Security Council Resolution 1325***, aimed at promoting women's involvement in peace processes. Although national action plan for implementation of the UN Security Council Resolutions 1325 was adopted in order to introduce the principles of the resolution into practice, the declared readiness to solve problems is not supported by actions. Senior officials in government structures are still mainly men and the gradual movement towards increasing involvement of women at the political level and their participation in peace negotiations is practically imperceptible. The reason for this lies, firstly, in the lack of financial resources allocated for implementation of the activities envisaged

by the action plan, and secondly, in the lack of political will and low motivation of state officials to support women in advancing to key positions in the political life including peace negotiations.

Introduction of the quota system as a specific and speedy mechanism for achieving gender balance in politics was considered the only realistic instrument for supporting women who are willing to get more actively involved at higher levels of government. The participants expressed the view that introduction of quotas is particularly important in Georgia, where you can easily observe polarization between legislation guaranteeing equal rights to women and men and practical life experience with numerous obstacles to granting equal opportunities to women. Opponents of this mechanism mainly appealed to the danger of creating unequal conditions of competition for positions in power if quotas are introduced and demographic decline and worsening condition in families in the case of women's equal participation in the political life.

Overcoming the problems and challenges raised in the study is only possible through implementation of complex and comprehensive measures suggested below in recommendations for international organizations, government agencies, non-governmental sector and mass media.

RECOMMENDATIONS

RECOMMENDATIONS FOR RAISING AWARENESS OF GENEVA TALKS AND INCREASING THEIR EFFECTIVENESS

International Organizations

- ✓ ***Supporting and lobbying establishment of a Consultation Forum for civil society organizations in the structure of peace negotiations.*** The Forum should include representatives of NGOs, initiative groups and experts working closely on issues of gender, conflict resolution and peace building. Suggestions and recommendations developed by the Forum should be mandatory for discussion and examination for the participants of Geneva Talks;

- ✓ **Supporting all efforts of promoting women and gender experts** as delegates of peace negotiations using financial, technical and political leverages;
- ✓ **Offering financial support in order to involve gender experts and women's NGOs** in all international and regional forums and meetings on the issues of peace and security including donor conferences to ensure integration of gender perspectives in all political documents and action plans;
- ✓ Using political levers to promote creation of an **alternative format of negotiations** ensuring a direct dialogue with the Abkhaz side;
- ✓ Providing wider and more significant financial and technical assistance to NGOs including women's organizations working in the field of peace building and protection of the population in conflict zones.

State Authorities

- ✓ **Adopting the practice of systematic meetings of negotiation delegates** with representatives of civil sector before and after each round of Geneva Talks for the purpose of information exchange and consultation;
- ✓ **Introducing the practice of producing minutes of each round of Geneva Talks** that are made publicly accessible using official websites and Facebook pages of relevant government agencies involved in the discussions;
- ✓ **Establishing a working group of delegates** and inviting gender experts and representatives of civil society organizations to meetings. Working group meetings held two weeks prior to each round of Geneva Talks should discuss and design the agenda of negotiations taking into consideration recommendations of civil society organizations;
- ✓ **Introducing the practice of annual internal assessment** of the process of negotiations and producing a public report on the achieved results, failures, challenges and prospects of Geneva Talks. This report would make the course of the negotiations and their progress more easily observable and increase the delegates' responsibility and public accountability.

- ✓ ***Developing the concept of the alternative format of negotiations*** in order to ensure a direct dialogue between Georgian and Abkhaz sides minimizing the influence of the Russian side on the course of discussions. The topics discussed in these negotiations should be devoid of any political subtext and focus exclusively on human rights.
- ✓ Supporting ***involvement of women from NGO sector and gender experts in the negotiations in the capacity of delegates and observers***, in order to discuss and search for solutions to the problems that concern primarily women and children.

Non-Governmental Organizations

- ✓ Initiating and actively implementing, in cooperation with Abkhaz colleagues, projects aimed at ***monitoring and mapping needs and concerns of the population living in the conflict zone and people affected by conflict***. This data with the description of the problems and suggestions for solutions should be discussed by the participants of the negotiations;
- ✓ Conducting, in cooperation with Abkhaz NGOs, ***a wider range of awareness-raising and informational activities with politicians and government officials*** concerning the situation in Gali, trends and dynamics of Georgian-Abkhazian relations, attitudes of Abkhaz and Georgian communities to existing challenges. This work would help both Abkhaz and Georgian politicians to fill the information gap concerning the situation in both communities and promote more sensitive and constructive approaches in the discussions during the negotiations;
- ✓ ***Developing recommendations regularly and sharing them with the delegates of the negotiations;***
- ✓ Being more active in initiating ***meetings with negotiation participants for the purpose of exchanging information on the progress of Geneva Talks;***
- ✓ Working actively towards ***advocating women's participation in peace negotiations;***

- ✓ **Monitoring and evaluating Geneva Talks** periodically with a focus on transparency of the process, delegates' accountability to the society and the results achieved.

Mass Media

- ✓ **Providing extensive media coverage of Geneva Talks** including talk-shows, television and radio programs inviting delegates and representatives of civil society;
- ✓ **Making documentaries, thematic programs**, publishing articles on the life and challenges of people affected by conflict focusing in particular on the lives of Georgian population living in Gali region;
- ✓ **Supporting and promoting extensive coverage of the information concerning peace processes** by persons in charge of print media, television and radio companies;
- ✓ **Promoting development of "peace journalism"** and supporting journalists in raising awareness of the issues of peace by involving them in relevant trainings and educational programs.

RECOMMENDATIONS ON THE ISSUES FOR DISCUSSION IN THE PROCESS OF NEGOTIATIONS

- ✓ **Immediate renewal of the activities of Gali Incident Prevention and Response Mechanisms (IPRM)** as a tool for improving communication and reducing tension at the administrative border of region of Abkhazia.
- ✓ **Involving representatives of women's organizations and gender experts in the work of IPRM** in order to ensure adequate focus on the problems of women and girls and identify relevant solutions;
- ✓ **Creating conditions for freedom of movement** for the population of Gali region in crossing the Inguri River. This includes solutions to problems connected with undeveloped infrastructure (bridge repairs, regular coach, etc.)

- ✓ **Liberalizing issuance of necessary documents** (passport, ID, residence permit) needed for unrestricted movement of Gali population through the checkpoint across Inguri bridge;
- ✓ Organizing active discussion of the issues connected with **protecting Georgian population's right to education** and providing opportunities to receive education in their native language. Developing a strategy acceptable for both sides and allowing unrestricted right to be educated in the native language for Georgians rather than forcing them to leave their homes. In addition, introducing special focus on Abkhazian and Russian languages in Georgian schools in order to promote a more balanced and gradual integration and full participation of Gali population into the life of Abkhazian society;
- ✓ **Creating mechanisms for conducting free trade** between Georgian and Abkhazian sides; including in the negotiation agenda active discussion of the idea of creating a "free economic zone" occupying a certain area on both sides of the peace line;
- ✓ **Improving the system of health care in Gali region**; discussing and solving issues such as opening/rehabilitating/developing and equipping outpatient clinics and medical centers in Gali region (including sufficient number of ambulances and special medical equipment);
- ✓ Facilitating establishment and **opening rehabilitation centers** for the purpose of providing necessary psychological rehabilitation for **women, girls and children** living under constant stress, emotional and physical strain;
- ✓ Solving the problem with **contamination of water reservoirs** that provide Gali population with drinking water;
- ✓ Solving the problem of women **visiting graves of their family members on Abkhazian territory**.

RECOMMENDATIONS FOR ENSURING WOMEN'S INVOLVEMENT IN NEGOTIATION PROCESSES

International Organizations

- ✓ Using available **political and financial levers by UN, EU and other key actors of peace negotiation processes in order to introduce gender quotas** for the purpose of creating a critical mass of women in negotiations;
- ✓ **Promoting involvement of gender experts** in the capacity of mediators and facilitators of negotiations;
- ✓ **Supporting and encouraging legislative and constitutional reforms** aimed at equal gender representation at all levels of power in Georgia;
- ✓ Becoming more active in the **support of NGO programs and projects** aimed at political empowerment of women and their advancement in peace negotiations.

State Authorities

- ✓ Developing, in active cooperation with women's NGOs and gender experts, and **adopting national action plans for implementation of the Resolution 1325** clearly outlining **specific measures with their timeframe, allocated resources as well as aims and mechanisms of monitoring and accountability**;
- ✓ Taking active part in working meetings on the issues of implementation of the national action plan for Resolution 1325;
- ✓ Promoting and facilitating programs aimed at gender education and developing gender-sensitivity among senior government officials;
- ✓ Carrying out **legislative and constitutional reforms** envisaging introduction of specific practical instruments including a quota system promoting gender equality in all branches of government;
- ✓ Implementing and **promoting social policy** aimed at improving living conditions, child care and equal division of domestic responsibilities between men and women;
- ✓ Creating **favorable working conditions** allowing women to combine work with motherhood.

Non-Governmental Organizations

- ✓ Working at local and national levels ***for the purpose of promoting and attracting public attention to the provisions of the Security Council Resolution 1325***. This includes organizing and conducting relevant campaigns with active participation of mass media, conducting trainings and seminars aimed at raising gender sensitivity among personnel of civil society organizations as well as state agencies;
- ✓ ***Studying and advocating international best practice in the field of women's participation*** in negotiations.

Mass Media

- ✓ ***Ensuring increased publicity for women*** participating in peace negotiations and peace processes;
- ✓ ***Presenting women*** in political and public positions with a particular emphasis on their qualification and political achievements in the field of state governance ***avoiding gender stereotypes***.

**CULTURAL-HUMANITARIAN
FUND "SUKHUMI"**

Project Director - ALLA GAMAKHARIA

Project Coordinator - MERI GELASHVILI

Assistant - GURANDA GVANTSELADZE

Translation from Russian - NINO NIJARADZE

Editor - LALI SHENGELIA

Design - LIA KOSTAVA

Address: Kutaisi,

6 Mgaloblishvili Street

Tel: 27 29 02

Fax: 27 13 68

E-mail: womansokhumi@gmail.com

Web-page: www.fsokhumi.ge

